

TUNNUNAI VICTOR: CHRONICA

[praescriptio]

Egészen eddig rendezte időrendbe Prosper, az istenfélő férfi a korábbi évek eseményeit, amelyekhez mi a következőket fűzzük hozzá.

[444] *Tehát Theodosius 18. és Albinus consulságának¹ évében*

az antiochiai egyház püspökségének vezetését Iohannes után Domnus vállalta el.²

[446] *Aëtius 3. és Symmachus <consulságának évében>*

[447] *Callippius és Ardabur consulságának évében*

szerzett hírnevet Eutyches presbyter,³ egy constantinopolisi kolostor apátja, aki megszervezte a nevét viselő eretnekmozgalmat. Ő ugyanis azt tanította a mi Urunkról, Jézus Krisztusról, hogy a szeplőtelen Szűz Máriától született, mégsem rendelkezik emberi természettel.⁴ Meghívták őt a Constantinopolisban üléső zsinati tanácskozásra, amelynek élén Szent Flavianus, a város püspöke állt,⁵ itt azonban nyíltan elutasította, hogy a Szűztől született Krisztusnak két természete van, és hogy teste egylényegű a miénkkel. Bűnös tanítását ezért elítélték, amit Szent Leo, a római egyház feje is jóváhagyott apostoli tekintélyével.⁶ Az ügyben Theodosius császár kezdeményezésére a római Leo, az ale-

¹ Consul: a római köztársaság idején a legmagasabb állami tisztségviselő neve, a császárkorban az uralkodók is rendszeresen viselték ezt a hivatalt; címeik között az is megjelent, hogy hány alkalommal voltak consulok.

² Iohannes unokaöccsének, Domnusnak a hivatali ideje valójában 442-ben kezdődött. Victor azért említi mégis a nevét, mert ő volt az első, aki nyíltan felszólalt Eutyches eretnek tanításai ellen.

³ Presbyter: ókeresztény pap, aki az istentiszteleteken és a tanításban segítette és helyettesítette a püspököt.

⁴ Eutyches (kb. 380–kb. 456) ebionita szerzetes 431-ben az ephesosi zsinaton fellépett Nestorius ellen. 433-ban elutasították tanítását, amely szerint Krisztusnak csak isteni természete van, mert teste nem volt emberi, csak annak látszott. Követői, mivel Krisztus egyetlen (*mia physis*), isteni természetét hangsúlyozták, a monofizita elnevezést kapták.

⁵ Eutychest a dorylaeumi Eusebius jelentette fel, az ügyet 448. november 8. körül egy olyan zsinati tanácskozáson tárgyalták, amely az udvari ügyek intézése miatt a városban tartózkodó püspökökből ült össze.

⁶ Eutyches az ítélet (ACO II, 1, 1, 10–19) ellen Leóhoz fellebbezett (PL 54, 714–720), aki a Tertullianus által képviselt nyugati dogmatikai hagyomány jegyében a Flavianushoz írt levelében továbbra is azt hirdette, hogy Krisztus emberi és isteni természete egymással összekapcsolódva végzi sajátos tevékenységét (ACO II, 1, 2, 30). Eutyches ezt elutasította, és Dioscorushoz fordult, aki megpróbálta a vitát felhasználni saját politikai

xandriai Dioscorus, az antiochiai Domnus, a hierosolymai Iuvenalis, a constantinopolisi Flavianus és más egyházi főpapok részvételével

[448] *Postumianus és Zenon consulságának évében*

másodszorra ült össze Ephesosban egyetemes zsinat, amelyen Alexandria püspöke, Dioscorus – aki a császár bizalmába férkőzve szerezte meg a hatalmat – felmentette a törvényes ítélet kihirdetése után Eutychest, elítélte viszont hatalmával visszaélve és az apostoli szék követjeinek tiltakozása ellenére azokat, akik Eutychessel szemben Krisztus kettős természetét hirdették: a constantinopolisi Flavianust, a dorylaeumi Eusebiust,⁷ a cyrusi Theodoretust,⁸ az edessai Ibas⁹ és más főpapokat, így az egész zsinat szerzetesek zendülésévé és katonai lázadássá változott.¹⁰

[449] *Asturius és Protegenes consulságának évében*

Attila, a hunok királya, miután egy csatában <Aëtius>-tól, Valentinianus augusztus¹¹ katonai parancsnokától vereséget szenvedett és megfutamodott, összeszedte minden erejét, és seregével Italia felé nyomult, a római birodalomnak azonban mégis sikerült egy békeszerződés megkötésével elkerülni a vereséget. Attila fogadta Leo pápa követségét, így nemcsak hogy megmenekült a biroda-

céljainak eléréséhez, hogy Constantinopolis helyett Alexandriát emelhesse a kereszténység második legfontosabb központjává, ezért barátjánál, II. Theodosius császárnál kieszközölte a második ephesosi zsinat összehívását.

⁷ Eusebius már 423-ban feltűnt Nestorius elleni éles bírálatával, és neki is köszönhető, hogy a 431-es ephesosi zsinaton eretneknek ítélték őt.

⁸ Theodoretus (kb. 393–kb. 457) 431-ben fellépett az antiochiai teológia védelmében Cyrillus alexandriai patriarcha ellen. Bár később fontosabb vitáiratait elítélték, más szerzők neve alatt fennmaradt a monofiziták ellen írt *Eranisthes* (Koldus) című dialógusa, Eusebius egyháztörténetének folytatása és jó néhány eretnekséggel kapcsolatos írása.

⁹ Ibas (megh. 457) Krisztus kettős természetéről vallott nézeteit a perzsa Marisnak, Hardsaschir püspökének írt levelében fejtette ki 433-ban. Szír nyelvre fordított Aristoteles-munkái és himnuszai elvesztek.

¹⁰ A 449. augusztus 8-ára összehívott zsinaton Leo legnagyobb ellenségei gyűltek össze. A császári udvarból érkezett szerzetesek Dioscorus irányításával terrorizálni kezdték a zsinati atyákat, Leo három követel elküldött levelét (*Tomus ad Flavianum*) nem engedték felolvasni, a római küldöttek pedig meg sem szólalhattak a görögül folyó tanácskozáson, később Leo ezért nevezte azt zsinat helyett rablózsinatnak (*latrocinium, non concilium*, vö. Ep. 95,2: col. 943B). A zsinaton elfogadták Eutyches monofizita tételeit, több egyházi vezetőt is megfosztottak hivatalától, Flavianust pedig úgy megosztorozták, hogy három nappal később belehalt sérüléseibe.

¹¹ Augustus: Kr. e. 27-ben a senatus adományozta ezt a melléknevet Octavianusnak, később a tényleges hatalommal bíró uralkodó megkülönböztető jelzése és a hivatalos császári titulátúra része lett.

lom a fosztogatásoktól, hanem a békében azt is rögzítették, hogy a hunok visszahúzódnak a Danuviuson túlra.¹²

[450] *Valentinianus 7. és Avienus consulságának évében,*

1. Theodosius császár életének 62. évében meghalt Constantinopolisban.¹³

2. Meggyilkolták Chrysafiust,¹⁴ a császár praepositusát,¹⁵ mert fenntartotta barátságát a bűnösnek ítélt Eutychessel. Az egész birodalom egyhangúlag Marcianust választotta császárrá.¹⁶

3. A római császárok sorában a 47. Marcianus volt, aki 5 évig és 6 hónapig uralkodott. Uralkodását azzal kezdte, hogy az egyházon belüli béke megteremtése érdekében császári hatalmával élve bejelentette a chalcedoni zsinat összehívását.¹⁷

4. A constantinopolisi egyház előljárói tisztségét Flavianus után Anatolius váltotta el.

[451] *Marcianus augustus consulságának évében,*¹⁸

szeptember 24-én a római Leo, az alexandriai Dioscorus, az antiochiai Maximus, a hierosolymai Iuvenalis¹⁹ és a constantinopolisi Anatolius előljárók részvételével összeült Chalcedonban az egyetemes zsinat, ahol 520 püspök volt je-

¹² A 451-es catalaunumi csatáról bővebben: Iord., *Get.* 36–42; Hyd., *Chr.* 150–154; *Chr. Gall. a.* CCCCLII, 139–141; *Chr. Gall. a.* DXI, 615; Cass., *Chr.* 1253.

¹³ 450. július 28-án. Victor más szerzőkhöz hasonlóan téved, mert Theodosius 401. április 10-én született, így életének 49. évében halt meg, Hydatius viszont pontos (*Chr.* 146). Victor valószínűleg az XLII *uralkodási* évet olvasta tévesen LXII évnék (vö. *Marc. Com.*, *Chr.* 450,1).

¹⁴ Chrysafius (Chrysaphius) Eutyches keresztfia volt, II. Theodosius kegyenceként irányította a constantinopolisi udvar egyházi életét. Flavianusszal akkor romlott meg a viszonya, amikor kinevezése után pénz helyett csak szentelt kenyeret kapott tőle ajándékba. A gyilkosságról bővebben: *Marc. Com.*, *Chr.* 450,3; *Mal.* XIV,5–8; *Th. Lec.*, E. 353,6–8.

¹⁵ Praepositus: főkamrás, a császári magánlakosztály felügyelője. Többnyire felszabadított rabszolgákkal, eunuchokkal töltötték be a hivatalt, folyamatosan a császár közelében tartózkodtak, emiatt nagy hatást gyakorolhattak rá.

¹⁶ 450. augusztus 25-én. A források nagy része a katonák támogatását emeli ki, de a megválasztásban nagy szerepe volt Theodosius nővérének, Pulcheriának is, aki az új császár felesége lett (*Hyd.*, *Chr.* 147).

¹⁷ Marcianus a birodalmi egység érdekében Leo pápa oldalára állt, és azt javasolta, hogy Eutyches ügyének tisztázására Nicaeába hívják össze a zsinatot. Leónak viszont már nem volt érdeke egy újabb tanácskozás lebonyolítása, Marcianus nyomására mégis sor került erre egy másik helyszínen, Chalcedonban (*ACO II*, I,1,27–30).

¹⁸ Valójában Marcianus augustus és Adelphius consulságának évében.

¹⁹ Iuvenalis (megh. 458) a 431-es ephesosi zsinaton Cyrillusszal Nestorius ellen foglalt állást, és arra törekedett, hogy az irányítása alá kerüljenek a szomszédos provinciák egyházai is.

len.²⁰ Először érvénytelenítették a második ephesosi zsinatot – ha egyáltalán nevezhetjük így –, majd elítélték Eutychest pártfogójával, Dioscorus alexandriai püspökkel és Nestoriusszal²¹ együtt. Felmentették viszont azokat a catholicus főpapokat, akiket ez a Dioscorus korábban, a már említett második ephesosi zsinaton jogtalanul ítélt el, majd pedig megvallották hitüket azok a szent atyák, akik részt vettek a niceai, a constantinopolisi és az első ephesosi zsinaton.²² Miután aláírásukkal elfogadták az összes zsinati határozatot, visszahelyezték püspöki hivatalába a dorylaeumi Eusebiust, a cyrusi Theodoretust és az edessai Ibast, és elűzték azokat, akiket az eretnek Dioscorus állított a helyükre. Megpróbálták tehát az összes, egyházat érintő problémát orvosolni és megfelelően elrendezni.²³

[453] *Opilio és Vincomalus consulságának évében*

1. Dioscorust száműzetésbe küldték Gangrába,²⁴ Proterius pedig elvállalta az alexandriai egyház előljárói tisztségét.²⁵

2. Ugyanebben az évben meghalt Attila,²⁶ akinek a fiai a trónért harcoltak, majd a hunok fosztogatni kezdtek, és birodalmuk hanyatlásnak indult.

²⁰ A források nagy része ennyi résztvevőről tud (ACO II, 1, 3, 34–35; Th. Lec., E. 534, 17–18), Leo viszont 600 személyt említ (Ep. 102, 2: col. 986A), Marcellinus Comes 630-at (Chr. 451).

²¹ Nestorius (kb. 386–kb. 451) Constantinopolis patriarchája volt 428–431 között. Kezdetben Cyrillusszal folytatott levelezést az ebionita eretnekségről. Követői, a nestorianusok Máriát nem Istenszülőnek (*Theotocos*), hanem emberszülőnek tartották, ezért Nestoriust a 431-es ephesosi zsinaton megfosztották hivatalától és eretneknek elítélték.

²² A 451. október 8.–november 1. között a Szent Euphemia-templomban ülésező negyedik egyetemes zsinatot az ókor legnagyobb szabású egyházi tanácskozásának tartják. A császár nyomására itt fogadták el a chalcedoni hitvallást, a 449-es zsinat kivételével pedig elismerték a korábbi tanácskozások (a 325-ös niceai, a 381-es constantinopolisi és a 431-es ephesosi zsinat) egyetemességét. A Leo pápa görögre fordított *Tomusa* alapján készült hitvallás megpróbált közvetíteni Eutyches és Nestorius tanítása között, amely alapján Krisztus egy személy két természetben, valóságos Isten és valóságos ember, de ezek nem keverednek egymással, és nem is különülnek el élesen egymástól.

²³ Leo álláspontját elfogadva elítélték a monofizita tanításokat, de a pápa tiltakozása ellenére Anatolius elérte, hogy a 28. kánon alapján a constantinopolisi patriarcha a római pápával mindenben azonos jogokat kapjon.

²⁴ Itt halt meg 454. szeptember 4-én.

²⁵ Proterius csak úgy nyerhette el a hivatalt, hogy aláírta a chalcedoni zsinat határozatait, így viszont a hívei már nem támogatták őt, és katonai segítséggel is csak rövid ideig tudta megőrizni pozícióját.

²⁶ Attila haláláról bővebben: Marc. Com., Chr. 454, 1; Iord., Get. 49; Mal. XIV, 1–3.

[454] Aëtius és Studius consulságának évében

Valentinianus augustus a palotában saját kezével sebesítette meg Aëtius patri-ciust,²⁷ akit a fegyveresek bekerítettek és kegyetlen módon kivégeztek;²⁸ ugyanígy gyilkolták meg Boethius praefectust²⁹ is.

[455] Valentinianus 8. és Anthemius consulságának évében

Maximus patricius és Heraclius praepositus cselet alkalmazva megölte Valenti-nianus császárt a római Mars-mezőn,³⁰ majd ugyanez a Maximus – korábbi consul és patricius – 77 napra magához ragadta a hatalmat: ekkor vált világos-sá, miben mesterkedett eddig.³¹ Röviddel ezután feleségül vette az augustát, Valentinianus özvegyét, de megtiltotta neki, hogy gyászolja elhunyt férjét. A bajok azonban csak súlyosbodtak: amikor attól tartott, hogy Genseric, a vandálok királya³² hamarosan megérkezik, megengedte mindenkinek, aki csak akarta, hogy elmenjen a városból, még mielőtt azonban a tervek szerint megfu-tamodhatott volna, meggyilkolták, testét pedig fizekre szedve a Tiberisbe hají-tották.³³ Maximus meggyilkolása után 3 nappal Genseric, a vandálok királya Rómára támadt, 14 nap alatt minden kincsétől megfosztotta a várost, majd ma-

²⁷ Patricius: eredetileg a római születésű arisztokrácia tagja, később az állami tiszt-ségviselők és a germán királyok kitüntető címe volt. Adományozása kifejezetten a csá-szártól függött, nem járt hivattal, de a legmagasabb állami méltóságok között tartották számon.

²⁸ A császár 454. szeptember 21-én Petronius Maximus, a praefectus praetorio biz-tatására egyedül hívatta magához Aëtium, majd az udvari eunuch, Heraclius segítség-vel végzett vele (Hyd., Chr. 160).

²⁹ Praefectus: katonai vagy polgári hivatal élére kinevezett személy, aki lovagrendi vagy senatori családból származott. Főleg a császári közigazgatásban vagy a hadsereg-ben teljesített szolgálatot.

³⁰ 455. március 16-án. Victor félreértette Prosper (Chr. 1373–1375): valójában Ma-ximus bízta arra Aëtius két katonáját, Optilát és Thraustilát, hogy bosszúból végezzenek a császárral és Heracliusszal. Amikor Valentinianus a Mars-mezőre érkezett, hogy íjászatot gyakoroljon, arcára és halántékára halálos sebet kapott (Hyd., Chr. 162; Iord., Get. 235).

³¹ Március 17-én szerezte meg a hatalmat, a források azonban eltérnek ennek hosz-zúságában: Prosper is 77 napról beszél (Chr. 1375), mások 70 napot említenek (Chr. Gall. a. DXI, 623) vagy kevésbé pontosak (Hyd., Chr. 162). Korábbi mesterkedéseiről Leo is beszámol (Ep. 47,1: col. 839C).

³² Genseric (Gaiseric), az alánok és a vandálok királya 429-ben önálló államot ho-zott létre Észak-Afrikában, 439-ben meghódította Carthagót, 432-ben és 441-ben pedig visszaverte a Ravennából ellene indított támadásokat.

³³ Maximus a vandál támadás hírére 455. május 31-én kilovagolt a városból, ahol úgy megdöbálták kövel, hogy belhalt sérüléseibe.

gával vitte Valentinianus lányait és feleségét sok ezer fogollyal együtt.³⁴ Az pedig, hogy a tűzvészől, a kínzásoktól és a kivégzésektől a lakosság megmenekülhetett, csakis Leo pápa közbenjárásának köszönhető.³⁵ Ennek a fogságnak a 75. napján Avitus, egy talpig becsületes férfi szerezte meg a hatalmat Galliában.³⁶

[456] Iohannes és Varanis consulságának évében

Ricimer patricius legyőzte Avitust, de ártatlansága miatt megkegyelmezett neki, és Placentia város püspökévé nevezte ki.³⁷

[457] Constantinus és Rufus consulságának évében

1. Marcianus császár meghalt Constantinopolisban, helyére Leót választották császárnak.

2. A római császárok sorában a 48. Leo volt, aki 16 évig uralkodott.

3. Alexandria és Egyiptom – Dioscorus bűnös tanaitól megfertőzve – elutasította a chalcedoni zsinat határozatait. Dioscorus hívei Timotheus – másik nevén Ellurus – vezetésével egy zendülés során megölték Proterius főpapot, Dioscorus utódát, aki a chalcedoni zsinat határozatait védelmezte.³⁸ Mindez március 27-én, nagypénteken történt, azon a napon, amikor a mi Urunkat és Üdvözítőnket a zsidók megfeszítették. Ebben az esztendőben ugyanis az egyház a húsvétot március 29-én ünnepelte. Miután Proterius meggyilkolták, a fent említett Timotheus – másik nevén Ellurus –, aki elutasította a chalcedoni zsinat [határozatait], megszerezte Proterius egyházát és püspöki hivatalát.³⁹

³⁴ Victor nem említi, hogy Maximus korábbi házasságából született fiához, Palladiushoz adta Valentinianus egyik lányát, és arról sem beszél, hogy Gaiseric az özvegy Eudoxia hívására érkezett Rómába 455. június 2-án (Hyd., Chr. 167; Marc. Com., Chr. 455,5; Mal. XIV, 19–24).

³⁵ Leo egy követtséget vezetett Gaiserichez, aki megígérte, hogy a város felgyújtása és a lakosság lemészárlása nélkül távozik majd zsákmányával.

³⁶ Avitus 455. július 9-én II. Theoderic ösztönzésére fogadta el a katonák és a senatus felkérését (Hyd., Chr. 163), vagyis Victor rosszul számol: a LXXV nap helyett XXV lenne a helyes.

³⁷ A kinevezésre 456. október 17-én került sor, de Ricimer ekkor még csak comes és magister militiae volt (Hyd., Chr. 176), patriciusi rangot 457. február 28-án kapott.

³⁸ Marcianus halálának hírére lázadás tört ki az említett területeken: a felháborodott tömeg szinte szétépte a zsinati határozatokat elfogadó Proteriuszt, akinek a helyét a szélsőséges monofizitaként ismert Timotheus Ellurus (Aelurus) vette át.

³⁹ Proteriuszt egy nappal később, március 28-án gyilkolták meg (Theoph. 110,35). Victor azért datálja mégis nagypéntekre az eseményt, hogy párhuzamot vonhasson Proterius és Krisztus vértanúsága között. A húsvét március 31-ére esett (Vict. Aquit., Chr. Pasch. 330), hasonló tévedésre másutt is van példa (Hyd., Chr. 186).

[458] *Leo augustus consulságának évében*⁴⁰

1. Maiorianus magához ragadta a hatalmat Rómában.⁴¹

2. Timotheus az alexandriai egyház fölötti hatalmával visszaélve üldözni kezdte a chalcedoni zsinat [határozatainak] védelmezőit.

[459] *Patricius és Ricimer consulságának évében*

Leo, a római egyház feje levélben biztosította támogatásáról Hierosolyma püspökét, Iuvenalist az Eutyches és Dioscorus tanításával szembeni harcban.⁴²

[460] *Magnus és Apollonius consulságának évében*

Timotheus püspök, Proterius püspök gyilkosa Leo császár utasítására el tudott menekülni az alexandriai egyházban kitört zavargások elől, és Chersonába vonult száműzetésbe,⁴³ helyére pedig 5 hónappal később egy szintén Timotheus nevű – másik nevén Salafaciarius – választottak az alexandriai egyház püspökévé, aki a chalcedoni zsinat [határozatait] védelmezte.⁴⁴

[461] *Gadalaifus és Severinus <consulságának évében>*

[462] *Leo augustus 2. <consulságának évében>*

[463] *Vivianus vir clarissimus*⁴⁵ ***consulságának évében***

1. A carthagói egyházban Capreolus után Quodvultdeust, Quodvultdeus és Deogratias után pedig Eugeniuszt szentelték püspökké.⁴⁶

⁴⁰ Valójában Leo augustus és Maiorianus augustus consulságának évében.

⁴¹ Pontosabban Ravennában, 457. április 1-jén (Marc. Com., Chr. 457,2).

⁴² Leo 457. szeptember 1-jén öt egyházi vezetőnek küldött hasonló tartalmú levelet (Ep. 150: col. 1120C–1121C).

⁴³ Leo császár több püspök javaslatára távolította el Timotheus Aelurust a hivatalából. Először Constantinopolisba szállították (Leo, Ep. 170: col. 1214B), majd Gangrába, végül Chersonába (Th. Lec., E. 380).

⁴⁴ Leo pápa rögtön beiktatása után, 460. augusztus 18-án levelet írt Timotheus Salafaciariusnak (Salofaciolus), amelyben megkérte, hogy kíméletlenül lépjen fel Eutyches és Nestorius követőivel szemben (Leo, Ep. 171: col. 1215–1216A).

⁴⁵ Vir clarissimus: a szenatori rendűek hivatalos megszólítása a császárkorban. Akik közülük magasabb állami pozíciót töltöttek be, megkaphatták még az *illustris* és a *speculabilis* kiegészítést is. A különböző rangokhoz eltérő ruházkodás és megszólítás kapcsolódott.

⁴⁶ Victor figyelmetlenségét mutatja, hogy az időben eltérő eseményeket egy év-számhoz kapcsolja. Capreolus Aurelius követte tisztségében 429/430-tól, Quodvultdeus 437 körül lépett hivatalba, Deogratias III. Valentinianus kívánságára választották meg 454. október 25-én, Eugenius pedig csak 24 év szünet után, 479–481 táján nyerte el a püspökséget.

2. Maiorianust meggyilkolták Rómában, Severus pedig július 7-én magához ragadta a hatalmat.⁴⁷

[464] Olybrius és Rusticus consulságának évében

Genserich, a vandálok királya, miután számos tartomány fölött győzelmet aratott, Africában pedig a keresztény lakosságot kifosztotta és lemészárolta, uralkodásának 40. évében meghalt. Utána fia, Hugneric uralkodott 7 évig és 5 hónapig. Genserich ehhez a Hugnerichez adta feleségül Valentinianus lányát, akit korábban mint foglyot hozott Rómából.⁴⁸

[465] Hermia és Basiliscus consulságának évében

1. Az antiochiai egyházban a püspöki hivatal vezetését Maximus után Alexander vállalta el.⁴⁹

2. A hierosolymai egyházat pedig Iuvenalis után Anastasius vezette.

[466] Leo augustus 3. consulságának évében

Hugneric, a vandálok királya az arianus örülettől hajtva még apjánál is jobban üldözte a catholicusokat Africa területén, a keresztények templomait elvette, a catholicus papokat pedig száműzetésbe küldte.⁵⁰

[467] Pusaëus és Iohannes consulságának évében

1. Az égen a felhők között egy lánczsaéhoz hasonló jel látszódott 40 napig.⁵¹

2. Anthemius magához ragadta a hatalmat Rómában.⁵²

[468] Leo 4. és Anthemius 2. consulságának évében,⁵³

amikor Leo augustus megtudta, hogy az egyiptomiak olyan zsinatot szeretnének, amelyen ítélet születik a chalcedoni zsinat döntéseiről, az egyház összes előljárójának levelet írt, hogy véleményüket megtudakolja.⁵⁴ Azonban annyira

⁴⁷ Valójában Tortonában ölte meg Ricimer Maiorianust 461. augusztus 7-én (Marc. Com., Chr. 461,2; Hyd., Chr. 210), Severus pedig 461. november 19-én lett császár Ravennában (Cass., Chr. 1274).

⁴⁸ Más források szerint Hugneric (Hunceric) 7 évig és 10 hónapig uralkodott (Vict. Vit. III,71), feleségül pedig Eudociát vette (Th. Lec., E. 393), legtöbbször mégis Honoriat nevezik meg (Proc., B. Vand. I, 5,6; Mal. XIV,10–12).

⁴⁹ Victor nem említi a Maximus utáni Basilist (455–457), sem Acaciust (457–459). A városnak volt egy Alexander nevű püspöke 414–424 között, Marturius (Martyrius) ezért jóval később lépett hivatalba (vö. 473,4).

⁵⁰ A fosztogatásról bővebben: Vict. Vit. II,5–39; III,2–14.

⁵¹ Hasonló jelről több szerző is beszámol: Theoph. 115,1–2; Vict. Aquit., Chr. Pasch. 467.

⁵² 467. április 12-én, valójában Brontotasban, Rómától 3 (Cass., Chr. 1283) vagy 8 mérföldre (Hyd., Chr. 235).

⁵³ Más források csak Anthemiust említik, Leo további consulságáról nincsenek adatok.

⁵⁴ Az encycliak elküldésére valójában már 457 őszén sor került, ezt Leo a döntések megerősítése érdekében kezdeményezte (ACO II, 5,9–98).

egybehangzó válasz érkezett mindenkitől, mintha egyvalaki küldte volna az összeset. Ez persze aligha lehetséges; sokkal valószínűbb, hogy a chalcedoni zsinat döntései fokozatosan vívták ki elismertségüket. Amelyek ezekből fennmaradtak, görög szóval *encycliáknak* szoktuk nevezni.

[469] Zenon és Marcianus consulságának évében

a római egyházban a püspöki hivatal vezetését Leo után Hilarus vállalta el.

[470] Iohannes és Severus consulságának évében⁵⁵

Leo augustus Aspar fiát, Patriciust nevezte ki caesarrá.⁵⁶

[471] Leo augustus 5. és Probinus consulságának évében

Leo augustus utasítására Aspart és két fiát, Patricius caesart és Ardaburt meggyilkolták Constantinopolisban.⁵⁷

[473] Leo 6. és Probinus consulságának évében

1. Leo augustus saját unokáját, Leót nevezte ki caesarrá, aki a lányának és Zenonnak volt a gyermeke, és 2 évig uralkodott.⁵⁸

2. A római egyház püspökévé Hilarus után Simplicius, Simplicius után pedig Felixet választották.

3. A constantinopolisi egyház püspöki hivatalának vezetője Anatolius után Gennadius, Gennadius után pedig Acacius lett.

4. Az antiochiai egyház püspökévé Alexander után Marturiust, Marturius után Iulianust választották.⁵⁹

5. A hierosolymai egyház élén pedig Anastasius után Marturius püspök állt.

⁵⁵ Valójában Iordanes és Severus consulságának évében.

⁵⁶ Caesar: eredetileg az Iulius-nemzetség egyik családjának mellékneve volt, amelyet Caesar végrendeletében örökül hagyott Octavianusnak, és a hivatalos császári titulúra része lett. A principatus idején a kijelölt utódot jelentette, a tetrarchia idején pedig az alacsonyabb rangú társuralkodók hivatalos megjelölése volt.

⁵⁷ Az alán származású és arianus hitű hadvezér, Aspar 457-ben támogatta Leo császárrá való kinevezését, hatalma ezután fokozatosan csökkent. Patricius 469-es caesari kinevezése után megpróbálta maga mellé állítani az isauriai katonaságot, de Zenon el-lene vonult, így Asparnak fiaival együtt a constantinopolisi Szent Euphemia-templomba kellett menekülnie. Innen szabad elvonulást ígértek nekik, de ehelyett meggyilkolták Aspart és Ardaburt, Patricius viszont csak megsebesült (Hyd., Chr. 247; Marc. Com., Chr. 471; Mal. XIV.9–13).

⁵⁸ Zenon még 466-ban vette feleségül Ariagnét (Aelia Ariadne), 467-ben született meg Leo, akinek az uralkodása valójában 1 évig és 23 napig tartott.

⁵⁹ Victor továbbra is téved: felcseréli Petrus Fullo és Iulianus működését (vö. 477,3).

6. Ugyanebben az évben Olybrius Rómába ment, és Ricimer patricius cselszótásával – Anthemius uralkodása közben – magához ragadta a hatalmat. Amikor ez Anthemius tudomására jutott, megfutamodott, de meggyilkolták.⁶⁰

7. Néhány nappal később, amikor Orestes fia, Herculanus magához ragadta a hatalmat, apjával együtt meggyilkolták, a hatalmat pedig Nepos szerezte meg.⁶¹

[474] Az ifjabb Leo augustus consulságának évében

1. Az idősebb Leo augustus meghalt Constantinopolisban.

2. Zenont fia, Leo augustus a szokásoktól eltérően 7 mérföldnyire Constantino-polistól koronázta meg.

3. A római császárok sorában a 49. Zenon volt, aki 17 évig uralkodott.⁶²

[475] Az ifjabb Leo augustus consulsága utáni évben,

1. Amikor Zenon császár megpróbálta meggyilkolni saját fiát, Leo augustust, hogy megszerezze a hatalmát, felesége, Ariagne augusta egy másik, hozzá hasonló gyermeket öletett meg helyette, Leo augustusnak pedig levágta a haját⁶³ és titokban kinevezte egy constantinopolisi templom papjává. Ez a Leo egészen Iustinianus császár idejéig élt.

2. Ugyanebben az évben Basiliscus a fiával, Marcusszal Constantinopolisban erőszakkal ragadta magához a hatalmat.

3. Zenon augustus szülővárosába, Isauriába menekült, később pedig Ariagne augusta – vállalva a hideggel járó veszélyeket – a tengeren utazva követte őt.⁶⁴

⁶⁰ Olybrius már 467-ben is esélyes volt a trónra, de akkor Anthemius lett a császár. 472 áprilisában Ricimer ugyan rávette Leót a kinevezésre, de az titokban levelet küldött Anthemiusnak, hogy öltesse meg Olybriust. A levelet Ricimer elfogta és megsemmisítette, így végül a császár vízkórban halt meg.

⁶¹ Orestes magister militumként már 475. augusztus 28-án megszerezte a hatalmat Rávennában, fiát, Romulus Augustulust pedig október 31-én nevezte ki császárnak. Victoron kívül senki más nem említi, hogy Romulus másik neve Herculanus lett volna.

⁶² I. Leo halála után Zenon fia lett névlegesen a keleti császár (vö. 473,1), de 474. január 29-én vagy február 9-én az özvegy Aelia Verina és a senatus egyetértésével Zenont társcsászárrá emelték.

⁶³ Tonzúrát nyírt, ahogyan a szerzeteseknek szokás.

⁶⁴ Aelia Verina összeesküvést szervezett a császár ellen, ebben volt segítségére Heraclióban bujkáló fivére, Basiliscus (Th. Lec., E. 401–402; Marc. Com., Chr. 476,1). Amikor Zenont figyelmeztették, hogy élete veszélyben forog, egy nagyobb pénzüsséggel szülőhelyére menekült 475. január 9-én.

4. Ugyanebben az évben Basiliscus tyrannus⁶⁵ törvényt adott ki arról,⁶⁶ hogy ítéljék el a chalcedoni zsinat [határozatait], a második ephesosi zsinat [határozatait] pedig fogadják el és tekintsék érvényesnek.

5. Timotheus püspök – másik nevén Ellurus –, Proterius utóda és gyilkosa visszatért chersonai száműzetéséből, és elüldözte a másik Timotheus – másik nevén Salafaciarius – püspököt, aki a chalcedoni zsinat [határozatait] védelmezte, így ismét megszerezte az alexandriai egyház [fölötti hatalmat].

[476] Basiliscus tyrannus és Armatus consulságának évében,

20 hónap után Zenon augustus sereget gyűjtve visszatért Isauriából Constanti-nopolisba, és ismét megszerezte a hatalmat,⁶⁷ majd száműzetésbe küldte Basiliscust a fiaival és feleségével együtt a cappadociai Sasemisbe, ahol nyomorúságosan befejezte az életét.⁶⁸

Miközben ezek történtek, mivel senki sem vállalta el a consuli hivatalt, Basiliscus tyrannus pedig lemondott a consulságról, ebben az évben is Armatus maradt a consul.

[477] Armatus vir clarissimus consulsága utáni évben

1. Meghalt Timotheus Ellurus, aki elítélte a chalcedoni zsinat [határozatait] és meggyilkolta Proterius püspököt, ezért az alexandriai egyház előjárói tisztségét ismét a másik Timotheus – másik nevén Salafaciarius – szerezte meg, aki a chalcedoni zsinat [határozatait] védelmezte.

2. Így a hierosolymai egyház püspöke Marturius után Sallustius lett.

3. Az antiochiaiban pedig Marturius utódának Iulianust, majd pedig Petrust – másik nevén Fullo – választották püspökké.

[479] Zenon augustus <3.> consulságának évében

1. Hugneric, a vandálok királya különösen kegyetlen módon üldözte a catholicusokat Africa egész területén: nemcsak a papokat és minden rendbeli egyházi

⁶⁵ Tyrannus: eredetileg monarchikus uralkodó, aki az alkotmányt figyelmen kívül hagyva magához ragadta a hatalmat. A császárkorban ellencsászárt vagy trónbitorlót jelent.

⁶⁶ A 475-ben kiadott *Encyclion* ellen ekkor még tiltakozott Acacius is, ezért Asia püspökségét kivonták az ellenőrzése alól. Simplicius pápa szerint Basiliscus jogtalanul avatkozott teológiai ügyekbe, így megérdemelte későbbi nyomorúságos halálát (vö. 476).

⁶⁷ 476 augusztusában Zenon ellenállás nélkül vonult be a városba, jóllehet Basiliscus még vissza is vonta a monofizitákat pártoló nyilatkozatait, hogy támogatókat szerezhesen.

⁶⁸ Basiliscust és Aelia Zenonis nevű feleségét, valamint fiaikat, az augustusszá ki-nevezett Marcust, és a caesarra emelt Zenont és Leót egy vízgyűjtő medencébe zárták és halálra éhezettették, a hagyomány szerint (Evagr., H. E. III, 8; Marc. Com., Chr. 476, 1; Mal. XV, 380, 7–17) a cappadociai Cucususban vagy Limnaeben; Sasemist csak Victor említi.

személyt, hanem mintegy négyezer⁶⁹ szerzetest és világi papot is keserves száműzetésbe küldött Tubunaeba, Macriba, Nippisbe és más távoli területekre, de ezt tette a hitvallókkal és a vértanúkkal is: a hitvallóknak még a nyelvét is kivágatta. A császári város tanúsítja, hogy a hitvallók – akiknek a teste itt van eltemetve – még nyelv nélkül is tökéletesen tudtak beszélni életük végéig.⁷⁰ Ebben az esztendőben, szeptember 24-én nyerte el a vértanúság dicső koronáját Laetus, Nepta városának püspöke, Eugenius, Carthago egyházának püspöke pedig a magányos száműzetésben elszenvedett mérhetetlen kínok és szenvedések miatt szerzett hírnevet.⁷¹

2. Mivel ez a Hugneric számtalan gaztettet hajtott végre a catholicusok ellen, uralkodásának 8. évében – szellemi atyjához, Ariushoz hasonlóan – beleit kihányta⁷² és nyomorúságosan fejezte be az életét. Őt Guntamund követte a trónon, aki 12 évig uralkodott; a mieinket azonnal visszahívatta a száműzetésből.⁷³

[480] Zenon 3. consulsága utáni évben

Timotheus – másik nevén Salafaciarius –, a chalcedoni zsinat [határozatainak] védelmezője meghalt, helyére az alexandriai egyház püspökévé Iohannes Tabennesiota presbytert és oconomust⁷⁴ választották, aki ugyancsak védelmezte a chalcedoni zsinat [határozatait]. Zenon császár utasítására elűldözte őt Petrus, akit még Timotheus Salafaciarius életében az eretnekek választottak püspökké, hogy megszerezhesse az alexandriai egyházat.⁷⁵ Rögtön ezután, hogy kimutas-

⁶⁹ Mások szerint a száműzöttek száma 4966 (Vict. Vit. II,26), vagy több mint 334 (Marc. Com., Chr. 484,2) volt.

⁷⁰ Több forrás is említi a Tipasa városában történt csodát (Vict. Vit. III,29–30; Marc. Com., Chr. 484,3–4; Proc., B. Vand. I,8,4), Victor pedig később is visszautal az eseményre (vö. 566/7,2).

⁷¹ Huneric még 484. február 25-ére egy püspöki tanácskozást hívott össze Carthagóban, hogy az arianus teológusok nyilvánosan vitázhassanak a catholicus püspökökkel. Amikor 470 catholicus püspök állt ki saját hite mellett, többségüket száműzte, Laetust pedig megégette, hogy később ellenállásra már ne kerüljön sor (Vict. Vit. II,52).

⁷² Nemcsak Arius (vö. Athan., De morte Arij 3), hanem Nestorius is így halt meg (Th. Lec., E. 528).

⁷³ Guntamund visszahívta a száműzetésben lévő catholicusokat, többek között a carthagói Eugeniust is, 495. augusztus 10-én pedig megnyitotta számukra a templomokat.

⁷⁴ Oconomus: a görög *oiconomicos* a háztartást vezető személyt jelölte, az ebből származó latin szó ügyintézőt vagy gazdatisztet, a bizánci időkben rendszerint egy püspökség pénztárosát jelentette.

⁷⁵ Iohannes Tabennesiota (Talaia) korábban Canopis oconomusa volt, 482 februárjában szentelték püspökké. Zenon hamis esküvel vádolta meg őt, hogy kiegyezhessen a monofizitákkal. Petrus Mongust csak Timotheus Aelurus halála után szentelték fel.

sa Zenon császár iránti háláját, az emelvényről szónoklatot intézett a néphez: elítélte a chalcedoni zsinat [határozatait], kitörölte a püspöki jegyzékből Proterius és Salafaciarius nevét, Dioscorusét és Timotheus Ellurusét – aki megölte Proteriuszt – pedig hozzáírta, és a fent említett Timotheus Salafaciarius testét a templomból kivitte, hogy egy városon kívül eső helyre hajíthassa.

[482] *Tricundius vir clarissimus consulságának évében*, amikor Zenon császár Eutyches bűnös tanításától megrészegülve szövetségre lépett Acaciusszal, Constantinopolis püspökével, valamint az alexandriai Petrus és az antiochiai Petrus püspökökkel, akik mindannyian elítélték a chalcedoni zsinat [határozatait], kiadta a Henoticon, velük közösséget vállalva bemocskolta magát és letért a catholicus hitről.⁷⁶

[483] *Tricundius vir clarissimus consulsága utáni évben*
Leontius tyrannus Illus patricius cselét alkalmazva erőszakkal magához ragadta a hatalmat Isauriában.⁷⁷

[484] *Theodoric vir clarissimus consulságának évében*
Felix, a római egyház előjárója levelében arra intette a Keleten, Egyiptomban és Bithyniában tartózkodó szerzeteseket és papokat, hogy úgy óvakodjanak az alexandriai Petrus püspöktől, a chalcedoni zsinat [határozatainak] elítélőjétől és társaitól, mintha azok eretneknek lennének.⁷⁸

[485] *Theodoric vir clarissimus consulsága utáni évben*
a keleti püspökök néhányukat kivéve mind elfogadták Zenon Henoticumát, majd az alexandriai Petrus, az antiochiai Petrus és a constantinopolisi Acacius püspökökkel közösséget vállalva bemocskolták magukat, és elutasították a chalcedoni zsinat [határozatait].

⁷⁶ Zenon 482-ben Acacius tanácsára adta ki az egységesítő szöveget, a *Henoticon*, amely a vitás kérdéseket figyelmen kívül hagyva csak az első három egyetemes zsinat határozatait ismerte el, vagyis nem szállt szembe nyíltan a chalcedoni dogmával, de szorgalmazta annak monofizita revízióját. A Henoticon szövegét lásd: Codex Vatic. 52–54.

⁷⁷ Illus Tricundius, a 482. év consulja 483-ban fellázadt seregével Antiochiában, és a maga oldalára állította az ellene küldött Leontiuszt, aki Tarsusban kapott koronát a száműzött Aelia Verinától 484. július 19-én. 12 napos uralma után az isauriai Papirius városába húzódtak vissza, amelyet 488-ban clárultak, ezért kivégezték őket (vö. 488,2).

⁷⁸ Felix nem akarta elfogadni a Henoticon, és kitartott amellett, hogy a monofizita tanok eretneknek számítanak. Különösen az háborította fel, hogy a többi patriarcha Róma beleegyezése nélkül vállalt közösséget a monofizitákkal (vö. 485–486), ezért több levelet is írt a császárnak és Acaciusnak (Evagr., H. E. III, 18–20).

[486] *Longinus vir clarissimus consulságának évében*

Felix, a római egyház elöljárója levélben kérte Acacius constantinopolisi püspöktől, hogy ne működjön együtt azokkal, akik elítélik a chalcedoni zsinat [határozatait], követeit pedig börtönbe vetette.

[487] *Longinus vir clarissimus consulsága utáni évben*

Felix, a római egyház elöljárója és az Italiában összehívott zsinat egyaránt elítélte a constantinopolisi Acacius, az alexandriai Petrus és az antiochiai Petrus püspököket, akik mindannyian elutasították a chalcedoni zsinat [határozatait].⁷⁹ Az ítéletet Acoemetae, Bassiano és Dios kolostorának szerzetesei közölték Constantinopolisba küldött követek útján Acaciusszal.

[488] *Longinus vir clarissimus consulsága utáni 2. évben*

1. Megtalálták Cypruson Szent Barnabás apostol testét, és amikor [sírját] felnyitották, előkerült a saját kezével írott Máté-evangélium is.⁸⁰

2. Leontius tyrannus és Illus patricius, amikor egy erődítmény elárulása miatt elfogták őket, csúfos halállal lakoltak.

3. Petrus antiochiai püspök az egyházból kiközösítve halt meg, helyére pedig Stephanust választották, akit a constantinopolisi Acacius saját testőreivel ölelt meg; az ő helyére Calendiót választották. A keleti püspökök viszont – mintha erről mit sem tudnának – ugyanennek az alexandriai egyháznak a püspökévé Iohannest – másik nevén Campaneus – választották, akit az eretnek Petrus követett.⁸¹

[489] *Eusebius vir clarissimus consulságának évében*

Acacius constantinopolisi püspök az egyházból kiközösítve halt meg, helyére azt a Fravitast szentelték püspökké, aki a beiktatása utáni 3. hónapban meghalt, ezért Euphemius, a chalcedoni zsinat határozatainak védelmezője követte őt a püspöki székben.

⁷⁹ 484. július 28-án a római zsinaton Felix elítélte a Henoticon, majd kiközösítette a bizánci császárt és Acaciust, a többi püspök elítélésére csak később került sor. Acacius válaszul kitörölte a pápa nevét a püspöki jegyzékből (vö. 480) és megszakította a kapcsolatot a római egyházzal, így kezdetét vette az *acaciusi szizma* (484–519), az első kelet-nyugati egyházszakadás.

⁸⁰ Amikor korábban Barnabás Cypruson Máté evangéliumát hirdette, felkelés tört ki a zsidók között, akik Salamisban elfogták és a város kapuja előtt megkövezték őt. 482-ben Szent Barnabás maga mondta el álmában Anthemius salamiszi püspöknek a hír helyét. A szent mellén egy héber nyelvű pergamen feküdt az evangéliummal, amelyet Barnabás egykor a saját kezével írt le (Th. Lec., E. 436).

⁸¹ Victor információi nem pontosak, mert Petrus Fullót száműzték (Th. Lec., E. 415), Iohannes Campaneust (valójában Codonatus) Petrus Fullo nevezte ki Basiliscus idejében Apamea püspökévé (Theoph. 15–16), Calendio pedig 484 nyarán adta vissza a hivatalt Petrus Fullónak (Th. Lec., E. 443).

[490] *Longinus vir clarissimus consulsága utáni évben*⁸²

1. Petrus, aki az alexandriai egyházat bitorolta, az egyházból kiközösítve halt meg, püspöki hivatalát a bűnös Athanasius vállalta el.

2. Calendio, Antiochia püspöke a macedoniai Philippopolisban összegyűjtötte elődje, a hitvalló Eustathius püspök hamvait, majd a legnagyobb tisztelettel övezve Antiochiába szállította.⁸³

3. Ebben az időben Annianus remete az Euphrates folyónál azért imádkozott, hogy kigyógyuljon a lábköszvényből, Auxentius⁸⁴ ördögöt üzött, Daniel,⁸⁵ Anastasius, Vindimiolus, Manasse, Severus és mások pedig, akik különböző helyeken éltek remeteként, úgy szereztek hírnevet, hogy különféle erényeket [gyakoroltak] és előre látták [a jövőt].

[491] *Olybrius vir clarissimus consulságának évében,*

1. Zenon császár életének 42. évében meghalt Constantinopolisban. Zenon özvegye, Ariagne augusta egy illyricumi születésű silentariust,⁸⁶ Anastasiust választott császárnak, akinek az apja Dyrrachiumból való, anyja pedig arianus hitű volt.⁸⁷ Mivel Anastasiust már hazájától távol is ismerték hite – pontosabban hitetlensége – miatt, Euphemius, Constantinopolis püspöke rávette, hogy írásban esküdjön meg, semmi rosszat nem tesz majd az apostoli hitvallás és a chalcedoni zsinat [határozatai] ellen.⁸⁸ Euphemius püspök átvette a saját kézzel írt nyilatkozatot és elhelyezte a templom irattárában.

2. A római császárok sorában az 50. Anastasius volt, aki 27 évig uralkodott. Miután megszerezte a hatalmat, erőszakkal elvette Euphemius püspöktől a saját kézzel írt nyilatkozatát, és kegyetlen módon fellépett a chalcedoni zsinat [határozatait] védelmező püspökökkel szemben. Amikor meghalt Petrus, Anti-

⁸² Valójában Longinus és Faustus consulságának évében.

⁸³ Eustathius Antiochia püspökeként (323–326) a nicaei zsinat egyik vezetője volt. Száműzetésben halt meg 330–337 között a thraciai Traianopolisban, tehát Victor itt is téved.

⁸⁴ A bithyniai Auxentiusz eretnekséggel vádolták meg, de a chalcedoni zsinaton felmentették. Ezután visszatért a Mons Scopasra, ahol 473. február 14-én halt meg.

⁸⁵ Daniel Basiliscus zsarnoksága alatt támogatta a chalcedoni határozatokat, 493. szeptember 11-én halt meg.

⁸⁶ Silentarius: csendfenntartó, a császár által vezetett ünnepélyes gyűléseken és a császári menetekben kellett a rendet fenntartania. Többnyire felszabadított rabszolgák töltötték be a hivatalt, működésüket a magister officiorum felügyelte.

⁸⁷ Zenon 491. április 9-én örökös nélkül halt meg, és mivel 435–440 körül született, Victor téves adatot közöl. Anastasius anyja valójában manicheus, arianus hitű az anyai nagynénje volt (Evagr., H. E. III,32). Jelölésére április 11-én, koronázására 14-én került sor.

⁸⁸ Anastasius meggyőződéses monofizita volt, ezért érdekes, hogy Euphemius nyomására trónra lépésekor hitet tett a chalcedoni dogma mellett.

ochia püspöke, akit Zenon császár idején az eretnekek választottak a még életben lévő és a chalcedoni zsinat határozatait védelmező Calendióval szemben, a [határozatok] tartalmát rosszabbra változtatta, hogy Calendio helyzete még kedvezőtlenebb legyen, és helyére Palladiust választotta.

[492] Anastasius és Rufus consulságának évében

1. A római egyház élén Felixet Gelasius, Gelasius pedig Anastasius követte. Az alexandriai egyházat az eretnek Athanasius vezette, az antiochiai egyház vezetője a még Calendio életében megválasztott Palladius lett, Hierosolymáé pedig Sallustius.

2. Euphemius constantinopolisi püspök Anastasius császár ravaszságától tartva zsinatot hívott össze, ahol a chalcedoni zsinat határozatait megerősítették.

[494] Asterius és Praesidius consulságának évében

Iohannes alexandriai püspök a római egyházból Anastasius császárhoz ment és azt kérte, hogy régi barátságukra való tekintettel helyezze őt vissza hivatalába. Amikor azonban nem tudta elérni, hogy a chalcedoni zsinat határozatait ilyen módon megvédjé, titokban visszament Rómába, ahonnan jött.⁸⁹

[495] Viator vir clarissimus consulságának évében

1. Háború tört ki Isauriában; Athenodor és Longinus tyrannust meggyilkolták.⁹⁰

2. Az alexandriai Athanasius halála után Iohannes – másik nevén Mula – követte, amikor viszont néhány nappal később összeesett, egy másik Iohannes – másik nevén Niceta – lett a püspök.

[496] Paulus vir clarissimus consulságának évében

Anastasius császár az eretnekek számára összehívott zsinaton megerősítette Zenon Henoticumát, majd leváltotta és Euchaidába száműzte Euphemiust, Constantinopolis püspökét, aki a chalcedoni zsinat [határozatait] védelmezte, helyére pedig Macedoniust nevezte ki.

[497] Anastasius augustus 2. consulságának évében

1. Macedonius, Constantinopolis püspöke zsinatot hívott össze, ahol elítélte azokat, akik elfogadták a chalcedoni zsinat [határozatait], és azokat is, akik Nestorius és Eutyches tanait támogatták.

2. Anastasius halála után Symmachus lett Róma püspöke, mások pedig Laurentius választották meg, akit a római zsinat összehívásakor kizártak a papi ta-

⁸⁹ Iohannes Talaia nem sokkal 483. március 10-e után, Simplicius pápa halálát követően érkezett Rómába, mert Anastasius egyházpolitikáját ismerve esélyt látott arra, hogy visszakapja régi hivatalát; később Nola püspöke lett.

⁹⁰ A háború 492–498 között zajlott.

nácskozásból, mivel nem elégedett meg Nocería városának püspöki hivatalával.⁹¹

3. Palladius, Antiochia püspöke meghalt, helyére Flavianust választották. Az alexandriai egyház élén még mindig Iohannes – másik nevén Niceta – állt, Hierosolyma előljárói tisztségét pedig Sallustius után Helias vállalta el.

4. Miután Guntamund, a vandálok királya Carthagóban meghalt, Trasamund uralkodott 27 évig és 4 hónapig, aki az arianus örülettől megszállyva üldözte a catholicusokat, bezáratta a catholicus templomokat, és az africai egyháznak mind a 120 püspökét Sardiniára küldte száműzetésbe.⁹²

5. Ebben az évben szerzett hírnevet a mi tanításainkat védelmező Fulgentius, Ruspe városának püspöke.⁹³

[498] *Iohannes Scythia és Paulus consulságának évében*

egy arianus hitű ember, Olympius a császári város közelében lévő Heleniana fürdőjében gyalázkodva utasította el a Szentháromság egylényegűségét, ezért egy láthatatlan angyal három tüzes dárdával átszúrta testét a hideg vizes medencében; itt fejezte be életét kegyetlen, mégis csodás módon.

[499] *Gibbo vir clarissimus consulságának évében*

Anastasius császár az antiochiai Flavianus és a hieropolisi Filóxenus előljárók segítségével zsinatot hívott össze Constantinopolisban, ahol elérte, hogy kiátkozzák az egyházból írásaikkal együtt a tarsusi Diodorust,⁹⁴ a mopsuestiai Theodorust,⁹⁵ a cyrusi Theodoretust, az edessai Ibast, Andreast, Eutheriust, Cyrust,

⁹¹ A 498 őszén ülésező római zsinaton megválasztott Symmachus mellett a bizánci párt támogatásával Laurentius ellenpápa lett, ezzel megkezdődött a *laurentianus szkizma* (498–502). 499. március 1-jén Symmachus újabb zsinatot hívott össze Rómában, és Laurentiust a campaniai Nocería élére helyezte. Symmachust ezután több támadás is érte, a bizánci Festus például fajtalankodással vádolta meg, Anastasius pedig a manicheizmus hívének tartotta. Végül 502-ben a Theoderic által összehívott zsinaton száműzték Laurentiust Rómából (Th. Lec., E. 461–462).

⁹² Az 502–508 közötti üldözésről van szó.

⁹³ Fulgentius Augustinus hatására lett szerzetes, Huneric üldözése idején Sicca Veneriában elfogták és megostorozták az arianusok. Byzacenában kolostort alapított, 507-ben a tunéziai Ruspe püspökévé szentelték. Thrasamund 60 társával együtt száműzte őt a sardiniai Cagliariba, ahol újabb kolostort alapított, és teológiai műveket írt az arianusok és a semipelagianusok ellen. Hilderich 523-ban megengedte, hogy hazatérjen, ekkor kolostort alapított Ruspében is. Már 533-as halála előtt nagy tisztelet övezte, 540 körül sírját feldúlák a mórok.

⁹⁴ Diodorus Tarsus városának püspöke (378–390) és a nicaei, majd a 381-es constantinopolisi zsinat egyik fő alakja volt.

⁹⁵ Theodorus (kb. 350–428) a ciliciai Mopsuestia püspöke volt (392–428), exegetikai műveit ismerjük.

Iohannest,⁹⁶ és mindazokat a püspököket, akik azt hirdették, hogy Krisztusban két természet és két személy van jelen, vagyis nem ismerték el, hogy a Szentháromságnak csak az egyik személye volt megfeszítve. Kiátkozták még Leót, Róma püspökét annak írományával és a chalcedoni zsinat [határozataival] együtt.⁹⁷

[500] *Patricius és Hypatius consulságának évében,*

amikor egy bizonyos Barbas püspök az arianusok bűnös tanításától [megfertőzve] megszegte a szabályzatot, mivel azt merészelte mondani a keresztelésre készülő ember fölött: „*Barbas megkeresztel téged az Atya nevében a Fiú által a Szentlélekben*”, azonnal eltűnt a víz, amellyel meg akarta kereszteni az embert, a víztartó edény pedig összetört. Amikor ezt látta a keresztelésre készülő ember, tüstént átfutott a catholicus templomba, hogy a szabályok szerint vehesse fel a keresztséget.⁹⁸

[501] *Avienus és Pompeius consulságának évében*

Anastasius császár az egyházból kiűzte és száműzetésbe küldte Macedoniust,⁹⁹ Constantinopolis püspökét azokkal a papokkal együtt, akik nem akarták elítélni a chalcedoni zsinat határozatait, helyére pedig azt a Timotheus presbytert nevezte ki püspökké, aki szüntelenül közösséget vállalt a chalcedoni zsinat határozatainak elítélőivel.

[502] *Az ifjabb Avienus consulságának évében*

hatalmas földrengés volt óriási villámlással, mennydörgéssel és jégesővel, mozgott az egész föld és az égbolt.¹⁰⁰

[504] *Cethegus vir clarissimus consulságának évében*

Flavianus, Antiochia püspöke, mivel bűneit utólag megbánta, elhagyta Anastasius császárt, lemondott korábbi hivataláról, és visszavonult Platanus nevű bir-

⁹⁶ A samosatai Andreasról, a tianai Eutheriusról és az aegaeatai Iohannesről van szó.

⁹⁷ Flavianus azért hívta össze a zsinatot, hogy megerősítse a Henoticont és az első három egyetemes zsinat határozatait, ennek megfelelően nemcsak a chalcedoni dogmát és az azt támogató műveket ítélték el, hanem Leo Tomusát is. Bizonytalan a zsinat helye és ideje, mert Victor valószínűleg több esemény információit egyesítette: a 499-es római zsinaton megtiltották az ellenpápák kinevezését, 507-ben Constantinopolisban tanácskoztak Nestorius követőinek elítéléséről, 509-ben pedig Antiochiában kiközösítették Diodorust.

⁹⁸ Egy másik változat szerint ugyanígy akarta megkeresztelni egy Deuterius nevű püspök Barbast (Th. Lec., E. 475). Victor úgy tűnik, pontosan ismeri a keresztelés arianus változatát: kézrátétellel és áldozással tisztultak meg az Atya dicsőségét hirdetve a Fiú által a Szentlélekben (vö. Ioh. Bicl., Chr. 580,2).

⁹⁹ Macedoniust a pontusi Euchaidába száműzték, ahonnan Gangrába költözött, itt halt meg 517-ben.

¹⁰⁰ Valószínűleg az 502-es palaestina földrengésről van szó (Vict. Aquit., Chr. Pasch. 475).

tokára.¹⁰¹ Őt Anastasius császár Severusszal pótolta, aki a chalcedoni zsinat el-
lensége volt.¹⁰² Ez óriási felháborodást keltett a keleti egyházban.

[505] Theodorus vir clarissimus consulságának évében

1. Eugenius, Carthago hitvalló püspöke meghalt.¹⁰³
2. A bostrai Eugenius és a paltai Iohannes püspök önként vonult vissza egyházi hivatalából, helyüket másokkal pótolták.¹⁰⁴

[506] Messala vir clarissimus consulságának évében

Costantinopolisban Anastasius császár utasítására átnézték és kijavították a
szent evangéliumokat – mintha azokat ostoba evangélisták készítették volna.¹⁰⁵

[507] Venantius és Celer consulságának évében,¹⁰⁶

amikor tisztátalan lelkek szállták meg Alexandria egész lakosságát és Egyip-
tom apraja-nagyját, az idegeneken kívül minden szabad ember és szolga, pap
és szerzetes elveszítette emberi hangját, és éjjel-nappal kutyák módjára kezdtek
el ugatni. Később mindenkit vasbilincsbe verve vittek a templomokhoz, hogy
meggyógyuljanak, hiszen kivétel nélkül mindegyikük felfalta saját karját és ke-
zét. Amikor ezek történtek, egy angyal jelent meg férfialakban a lakosság egy
részének, és elárulta, azért kaptak ilyen büntetést, mert kiátkozták a chalcedoni
zsinat [határozatait], egyúttal figyelmeztette is őket, hogy soha többé ne csele-
kedjenek hasonló ostobaságot.¹⁰⁷

[508] Az ifjabb Venantius vir clarissimus consulságának évében,

miután Cavvades, a perzsák királya a keresztény papok könyörgésének kö-
szönhetően elfoglahatta Zundaber erődtornyát,¹⁰⁸ amelyet addig bevehetett-

¹⁰¹ Nem valószínű, hogy Platanus egy kolostor neve (Evagr., H. E. III,32). Victor
nem említi, hogy innen 512-ben Petrába száműzték, ahol 518-ban meghalt.

¹⁰² Severus a monofiziták legnagyobb csoportjának volt a vezetője. Hívei, a severia-
nusok azt vallották, hogy Krisztus testének istenülése csak a feltámadás után kezdődött,
vagyis a megtestesülés után két lényeg és egy romlandó test köthető Krisztushoz.

¹⁰³ 505. július 13-án Albiban vagy Corsicán.

¹⁰⁴ Valószínűleg az 512-es sidoni zsinat után Flavianusszal együtt vonultak Petrába
(Evagr., H. E. III,31).

¹⁰⁵ Nem világos, hogy Victor pontosan mire gondol: talán a 18. századi gyakorlat-
hoz hasonlóan a szándékosan meghamisított szövegrészek, vagy a másolásakor véletle-
nül elkövetett hibák korrigálásáról van szó.

¹⁰⁶ Valójában Anastasius augustus 3. és Venantius consulságának évében; Celer a
következő évben volt consul.

¹⁰⁷ Victor a Theodorusról (E. 516) olvasott fölösleges részek lemásolása helyett in-
kább értelmezi a csodajelét: meg kell erősíteni a chalcedoni dogmát.

¹⁰⁸ 502-ben ismét kiűjtultak a harcok Cavvades (I. Cavad) sassanida királlyal (488–
531). Az újperzsa birodalom csapatai 502-ben elfoglalták az arméniai Theodosiopolist,
majd 503-ban Amidát. A bizánci ellentámadás megindulása után 506-ban békét kötöt-
tek, és a birodalom keleti szélén erődítési munkálatok kezdődtek; Victor valószínűleg
egy ilyenről tudósít.

lennek tartottak, mivel építésétől kezdve telehordták kincsekkel, ördögök seregeivel védték és őrséggel is megerősítették, bevonult és az összes kincset elvitte onnan.

[509] Az *ifjabb Importunus vir clarissimus consulságának évében*

Heliast, Hierosolyma püspökét, aki a chalcedoni zsinat [határozatait] védelmezte, Anastasius császár parancsára száműzetésbe küldték Paraxene erődítményébe,¹⁰⁹ mert nem akart közösséget vállalni az antiochiai Severusszal, az apostoli hitvallás ellenségével. Helyére Iohannest, a kereszt őrzőjét választották püspökké, aki viszont azonnal közösséget vállalt az antiochiai Severusszal, és elítélte a chalcedoni zsinat [határozatait].

[510] *Boethius vir clarissimus consulságának évében*

Vitalianus comes,¹¹⁰ Patriciolus fia felismerte, hogy a catholicus hit mekkora kárt szenvedett amiatt, hogy a chalcedoni zsinat [határozatait] elítélték, az orthodox püspököket eltávolították és helyükre eretnekeket neveztek ki, ezért bátor katonákból erős sereget gyűjtött és Anastasius császár ellen vonult.¹¹¹

[511] *Felix vir clarissimus consulságának évében*

Vitalianus comes az összegyűjtött sereggel megölte a római hadsereg hatvanöt-ezer katonáját, és élve elfogta Hypatiust, Anastasius császár unokaöccsét, aki a római magister militiae¹¹² volt, és ércbilincsbe verve egy vascellába vetette, később pedig váltságdíjért cserébe szabadon engedte.¹¹³

[512] *Paulus és Muscianus consulságának évében*

Alamundar, a szaracénok királya, akit a chalcedoni zsinat [határozatainak] védelmezői kereszteltek meg,¹¹⁴ úgy bizonyította Isten halhatatlanságát, hogy egy különös mondattal kapcsolatos vitában csodálatos módon meggyőzte azokat

¹⁰⁹ Eliast valójában az egyiptomi Ailába száműzték, ahol 518. július 20-án halt meg; Paraxenét nem lehet azonosítani.

¹¹⁰ Comes: a császár rögzített hatáskörrel rendelkező bizalmi embere, aki katonai megbízatást hajtott végre, vagy az udvar magas rangú tisztségviselője volt, néha a császári birtokok jóvelmeit is kezelhette.

¹¹¹ A thraciai hadsereg élén álló Vitalianus célja 513-ban eredetileg az volt, hogy visszaszerezze Anastasiustól a nagy hasznot jelentő gabonaelosztás jogát, de hogy még több támogatót szerezzen, követelte a császártól azt is, hogy állítsa vissza az egyház egységét és ismerje el a chalcedoni dogmát.

¹¹² Magister militum: a hadsereg főparancsnoka és a katonai közigazgatás vezetője. A magister militum a gyalogságot vagy a lovasságot irányította, ha mindkét csapat a hatáskörébe tartozott, *magister (utriusque) militiae* volt a neve.

¹¹³ Hypatius 514-es elrablásával egy ideig rá lehetett venni Anastasiust, hogy szóba álljon Vitalianusszal. A császár megígérte, hogy az egyház egységének megteremtéséért engedélyezi egy újabb zsinat összehívását (vö. 514; 516).

¹¹⁴ Alamundar a perzsa birodalomban élő beduinok vezetője volt, 513-as megkezdése előtt 504-ben mézárilást tartott az iudaeai remeték között.

a theopaschita püspököket,¹¹⁵ akiket az antiochiai Severus püspök egy levél kíséretében küldött hozzá.

[513] *Probus vir clarissimus consulságának évében,*

amikor Anastasius császár parancsára Platon, a város praefectura és Marinus a Szent Theodorus-templom emelvényén álltak, majd Constantinus forumán keresztyülhaladva a nagyobbik templomhoz vonultak, a görögül *Trisagion*ként ismert himnuszt azzal a kiegészítéssel énekelték, hogy „*ki értünk megfeszítette*.”¹¹⁶ Ekkor váratlanul eső helyett hamu zúdult rájuk a felhőkből, amely beborította nemcsak az egész várost, hanem a provinciát is.¹¹⁷ Ez a szokatlan esemény Constantinopolis városára sok bajt hozott, sokan szerencsétlen módon pusztultak el. A Zöld és az Anastasius császár ellen fellépő Kék párt ezernyi bünt és jogtalanságot elkövetve felgyújtotta a várost,¹¹⁸ és felégette a *Chalce* nevű helytől¹¹⁹ egészen Constantinus forumáig 94 oszlopnyi hosszúságban.

[514] *Senator vir clarissimus consulságának évében*

Vitalianus comes hatalmas barbár csapatával útban Constantinopolis felé Sosthenében megpihent, és az Anastasius császár által kért békét ahhoz a feltételhez kötötte,¹²⁰ hogy visszaengedik székhelyükre a chalcedoni zsinat [határoza-

¹¹⁵ A theopaschiták szíriai szerzetesek voltak, és a constantinopolisi zsinaton (vö. 499) elítélt Leo Tomusával próbálták bizonyítani a Szentháromság egységét és oszthatatlanságát. Mivel a *Szentháromság egyik személye testben szenvedett* mondat úgy is értelmezhető, hogy a Szentháromságból csak a Fiú szenvedett testben, hosszú vita kezdődött a kérdésben (519–533), amelynek végén Iustinianus jóváhagyta a monofiziták számára is elfogadható *theopaschita*-formulát.

¹¹⁶ 512. november 16-án Anastasius engedélyezte, hogy Constantinopolisban a *Trisagion* (Háromszor szent) ima monofizita változatát vegyék fel a liturgiába (ACO II, 1, 1, 30), vagyis az *agios o Theos, agios ischyros, agios athanatos, eleison imas* (szent Isten, szent erős, szent halhatatlan, irgalmazz nekünk) szövegébe beszúrták a *staurotheis di hemas* (ki értünk megfeszítettet) formulát. Mivel a chalcedoni dogma hívei ezt úgy értelmezték, hogy Istent keresztre feszítették, vagyis a Trisagion nem Krisztusra, hanem a Szentháromságra vonatkozik, népfelkelés tört ki, ami nemcsak Anastasius hatalmát, hanem az életét is veszélyeztette.

¹¹⁷ A városra zúduló hamuesőt mások 473-ban említik (Th. Lec., E. 398; Marc. Com., Chr. 472, 1).

¹¹⁸ Iustinus uralkodása alatt utcai zavargások törtek ki a Hippodrom két csoportja között. Az orthodoxiát támogató Kék párt demonstrációkat szervezett a császár ellen, hozzájuk csatlakozott a trónért harcoló Iustinianus, a császár unokaöccse is. A feljegyzés a 498-as tűzvészre utal.

¹¹⁹ A *Chalce* Iustinianus constantinopolisi palotájának egyik terme, ahol mozaikpadlón ábrázolták a császár politikai és katonai diadalait.

¹²⁰ Vitalianus 514-ben vonult először a főváros ellen, 515 őszén került sor a második hadjáratra, amelynek része volt Sycae elfoglalása is.

tainak] védelmezőit, akiket korábban száműzetésbe küldtek, és hogy a római egyházzal egyesítik az összes keleti egyházat.

[515] *Florentius vir clarissimus consulságának évében*

1. A hunok erőteljes támadást indítottak Armenia, Cappadocia, Galatia és Pontus ellen.

2. Ebben az évben Euphemius, Constantinopolis püspöke Ancyra közelében, Ariagne augusta pedig a császári városban hagyta itt földi életét.¹²¹

[516] *Petrus vir clarissimus consulságának évében*

azok a szerzetesek és apátok, akik remeteségben éltek Palaestinában és az Iordanes folyón túl, levélben tudatták Anastasius császárral, hogy megtartják a chalcedoni zsinat [határozatait] és elítélik az antiochiai Severus püspök tanítását.

[517] *Agapitus vir clarissimus consulságának évében*

1. Iohannes, Alexandria püspöke meghalt, helyére Dioscorust választották.

2. Április 5-én holtan találták Timotheust, Constantinopolis püspökét, aki ellenzte a chalcedoni zsinat [határozatait]. A püspöki hivatalt saját titkára és presbytere, a cappadociai Iohannes vette át, akivel Anastasius még kinevezése előtt megígértette, hogy elítéli majd a chalcedoni zsinat [határozatait].¹²²

[518] *Agapitus 2. és Magnus consulságának évében*

1. Anastasius császár életének 88. évében, amikor a mennydörgésektől megrémülve saját palotájába menekült, elrejtőzött hálószobájában, de ott villámcsapás érte és meghalt. Megbecstelenítve és a szokásos szertartás elmaradásával emeltek neki egy sírhalmot.

2. A római császárok sorában az 51. az illyricumi Iustinus volt,¹²³ aki 8 évig és 9 hónapig uralkodott, catholicusként elfogadta és védelmezte a chalcedoni zsinat [határozatait]. Feleségét Lupicinának hívták, később a constantinopolisiek Euphemiának is szólították,¹²⁴ Iustinianus nevű unokaöccse pedig a testőrségnél szolgált candidatusként.¹²⁵

¹²¹ Feltehetően 512–513 körül.

¹²² Iohannes ígéretével ellentétben cretneknek nyilvánította a monofizita tanokat, és a négy egyetemes zsinat mellett kiállva fejezte ki igényét az egyház újraegyesítésére, elindítva ezzel az acaciusi szkizma felszámolását.

¹²³ Iustinus Tauresiumban született alacsony rangú családból, a testőrség tagjaként sokan méltatlannak tartották a császári címré.

¹²⁴ Euphemia korábban Iustinus rabszolgája volt, ekkor hívták Lupicinának.

¹²⁵ Candidatus: a császár bizalmi embere és a testőrség tagja. Sokszor különleges megbízatást kapott, munkáját a magister officiorum irányította. Nevét cgyenruhája fehér színéről kaphatta.

[519] Iustinus augustus és Heraclius consulságának évében,
amikor Amantius praepositus lázadást szított a lakosság körében, ellencsászárrá választották, de Iustinus császár utasítására cubiculariusával,¹²⁶ Andreasszal együtt megölték és a Rheumába hajították.¹²⁷

[520] Rusticio vir clarissimus consulságának évében

1. Iohannest, akit Iustinus előtt császárként köszöntöttek, püspökké választották a thraciai Heracliában.

2. Iustinianust, Iustinus augustus unokaöccsét candidatusi rangból magister militum-má emelték.¹²⁸

[521] Valerius és Iustinianus consulságának évében

1. Az alexandriai egyház püspöke Dioscorus halála után Timotheus lett, az antiochiai egyház vezetője az eretnek Severus, a hierosolymai egyházé pedig Iohannes volt.

2. Iustinus császár elégtételt vett és kibékítette a nyugati püspököket a keletiekkel, akik olyan gyarló főpapok bűnös tanításától fertőződtek meg, mint Acacius korábbi constantinopolisi, Petrus alexandriai, és Petrus antiochiai püspök, majd felélesztette a chalcedoni zsinat határozatait, amelyeket Zenon és Anastasius idején töröltek el.¹²⁹

[522] Symmachus és Boethius consulságának évében

Vitalianus esküjéhez tartva magát visszatért Constantinopolisba, ahol Iustinus császár nagy örömmel fogadta, kinevezte őt magister militum-má és neki adta a consuli tisztséget.

[523] Maximus vir clarissimus consulságának évében

1. Trasamund, a vandálok királya meghalt Carthagóban. Felesége, Amalafrida a barbárokhoz menekült, de a Capsae melletti ütközetben elfogták és börtönbe vetették, ahol magára hagyva meghalt.¹³⁰

¹²⁶ Cubicularius: teljes nevén *praepositus sacri cubiculi* (a szent hálószoba felügyelője), hatásköre a praeposituséval megegyezett.

¹²⁷ Amantius úgy akarta elősegíteni saját jelöltjének, Teocritusnak a megválasztását, hogy Iustinusszal pénzt osztogatott az előkelők között, ő viszont ezt saját bázisának növelésére használta fel.

¹²⁸ 520. július 15-én, Vitalianus meggyilkolása után (vö. 523,3).

¹²⁹ 518. július 20-án hívták össze a 2500 püspök részvételével megtartott constantinopolisi zsinatot, amelyen Hormisdas pápa követinek kérésére Zenon és Anastasius mellett kiátkozták az összes monofizita püspököt, elutasították a Henoticon-t, így 519. március 28-án a *Hormisdas-formula* aláírásával véget ért az acaciusi szkizma és helyreállt a keresztény egyház egysége.

¹³⁰ 500 körül Nagy Theoderic barátsága jeléül adta hozzá Thrasamundhoz testvérét, Amalafridát, akit már 523-ban elfogtak a mórok területéhez tartozó Capsaenán, de csak 526-ban gyilkolták meg.

2. Hilderix, aki Hugneric és Valentinianus császár Giseric által elfogott lányának kapcsolatából született, 7 évig és 3 hónapig uralkodott. Mivel elődje, Trasamund esküvel kötelezte őt arra, hogy uralkodása alatt nem nyitja meg a templomokat a catholicusok előtt, és kiváltságait sem állítja vissza, még trónra lépése előtt – nehogy megszegje a szent esküt – elrendelte, hogy a catholicus papok térjenek vissza a száműzetésből, templomokat nyitott számukra, és az isteni tanítás iránt kellően elkötelezett Bonifatium a város egybehangzó kérésére a carthagói egyház püspökévé szentelte.

3. Vitalianust constantinopolisi palotájában – azt mondják, Iustinianus patrius cselvetésével – ölték meg azon a helyen, amelyet görög szóval *delfacának* hívnak.

[524] *Iustinus augustus 2. és Apio consulságának évében*

a római egyház püspöki hivatalát Symmachus halála után Ormisda vezette, az alexandriai egyház élén pedig még mindig Timotheus állt. Amikor az antiochiai egyházban Severust, a chalcedoni zsinat [határozatainak] ellenzőjét Iustinus császár meg akarta büntetni, elmenekült,¹³¹ ezért helyére lépett Paulus. A hierosolymai egyház élén Iohannes állt, a constantinopolisi egyházban pedig Iohannes püspököt Epiphanius követte.

[525a] *Iustinus augustus 2. és Apio consulsága utáni évben*

Iustinus augustus akarata ellenére engedett a senatorok kérésének, és saját unokaöccsét, Iustinianust nevezte ki caesarra.¹³²

[525b] *Philoxenus és Probus <consulságának évében>*

[527] *Mavortius consulságának évében*¹³³

1. Iustinus császár meghalt.

2. A római császárok sorában az 52. Iustinianus volt, aki 39 évig és 7 hónapig uralkodott.

Volt neki egy Theodora nevű felesége.¹³⁴

[528] *Iustinianus augustus consulságának évében*

ugyanennek a császárnak a parancsára a keleti egyházak elhatározták, hogy közösen és nyilvánosan felolvassák a négy szent zsinat – a niceai, a constantino-

¹³¹ Severus Alexandria püspökéhez, Timotheushoz menekült 518. szeptember 29-én, mert Iustinus Vitalianus kérésére megparancsolta, hogy vágják ki a nyelvét (Evagr., H. E. IV,4). Az eset jól mutatja, hogy Iustinust mennyire befolyásolni tudta unokaöccse.

¹³² 527. április 1-jén, de valószínűleg augusztusszá nevezte ki.

¹³³ Valójában Maximus consulságának évében; talán a másoló hibájából szerepel helyette Mavortius.

¹³⁴ A Cyprusról származó Theodora (500–548) korábban a Hippodrom Kék pártjának táncosnője volt. Iustinianus hivatalos társuralkodójaként egyre nagyobb hatalmat szerzett a birodalom irányításában.

polisi, az első ephesosi és a chalcedoni zsinat – határozatait és a 150 szentatyá hitvallását, közben pedig áldozatokat mutatnak be.¹³⁵

[529] Decius vir clarissimus consulságának évében

Theodora augusta utasítására mindenkinek feltétel nélkül el kellett fogadnia meggyőződését, amely szerint a Szentháromságnak nem csak az egyik személye szenvedett testben. Erőszakot alkalmazva gyűjtötték össze a papok és a szerzetesek aláírásait, emiatt jó néhányan eltávolodtak az egyháztól, a szerzetesek pedig elhagyták kolostoraikat és azt hangoztatták, hogy csak azoknak a hitvallását fogadják el, akik részt vettek a fent említett négy szent zsinaton.¹³⁶

[530] Lampadius és Orestes consulságának évében

Anastasius császár unokaöccse, Hypatius erőszakkal magához ragadta a hatalmat Constantinopolisban, de amikor egy cirkuszi látványosságon a katonák kardjukkal sok ezer embert lemészároltak,¹³⁷ elfogták, Pompeiusszal megöleték és éjszaka a Rheumába hajították.

[531] Lampadius és Orestes consulsága utáni 2. évben

Geilimer erőszakkal magához ragadta a hatalmat Africa területén, azután Carthagóba ment, Hildericet megfosztotta hatalmától és börtönbe vetette fiaival együtt, majd megölette a hasding Oamert és jó néhány előkelőt.¹³⁸

[532] Lampadius és Orestes consulsága utáni 3. évben

Belesart, a rómaiak magister militiaeját két csatában is legyőzték, de a harmadik, perzsák elleni csatában csodálatos módon győzelmet aratott.¹³⁹

[533] Iustinianus augustus 3. consulságának évében

Geilimer tyrannus kegyetlen módon kivégeztetett jó néhány előkelőt Africa provinciában, és Bonifatius segítségével elvette sokak vagyonát.

¹³⁵ A chalcedoni zsinaton hagyták jóvá, hogy a Constantinopolisban összegyűlt atyák hitvallását a Miatyánk előtt énekeljék a hívek (vö. Ioh. Biel., Chr. 567,2).

¹³⁶ vö. 499. Iustinianus saját törvényeivel is megerősítette a zsinati határozatokat és a Szentháromsággal kapcsolatos állásfoglalást, aki pedig ezzel ellentétes nézeteket vallott, és nem vette fel a keresztiséget, halálbüntetést kapott.

¹³⁷ A Nika-felkelés (532. január 13–19.) a császárt támogató Kékek és az adóemelések miatt fellázadt Zöldek között robbant ki. Amikor a Zöldek császárrá kiáltották Hypatiust, Iustinianus meg akart futamodni, de Theodora tanácsára Narses egyezkedni kezdett a felkelőkkel, miközben a katonaság Belisar vezetésével csaknem 30 ezer embert gyilkolt le a versenypályán.

¹³⁸ Geilimer (Gelimer), a vandálok utolsó királya megölette az unokatestvérét, és annak unokaöccsét, Oamert is, majd felségsértési perekkel jelentős vagyonhoz jutott.

¹³⁹ Belisar (505–565), Iustinianus germán származású hadvezére 528-ban Minduos vagy Tannürin mellett, 531. április 19-én pedig az Euphrates menti Callinicumnál szenvedett vereséget. A perzsák fölötti győzelem Martiropolis felszabadításával és I. Cavad halálával végződött 531-ben (Mal. XVIII).

[534] *Iustinianus augustus 4. consulságának évében*

1. Iustinianus császár álmában megjelent Laetus püspök, aki Hugneric vandál király parancsára szenvedett vértanúhalált,¹⁴⁰ ezért [a császár] sereget küldött a vandálok ellen Africába Belesar magister militum vezetésével. Ez a Belesar legyőzte őket egy csatában, és megölte a király fivéreit, a hasding Gunthimert és Gebamundot, majd Geilimer király megfutamodása után elfoglalta Africát, 97 évvel a vandálok betörése után. Belesar támadásakor, de még az összecsapás előtt Geilimer tyrannus megölette Hilderic királyt néhány nemzetségéből származó rokonával együtt.¹⁴¹

2. Belesar magister militum és patrícius elfogta Geilimer tyrannust, és az africai fosztogatás közben szerzett kincsekkel együtt Constantinopolisba hurcolta Iustinianus császárhoz.

[535] *Belesar vir clarissimus consulságának évében*

Bonifatius után Reparatus vezette a carthagói egyház püspöki hivatalát, a hierosolymai egyház előljárója pedig Iohannes halála után Petrus lett.

[536] *Belesar consulsága utáni 2. évben*

Iustinianus császár könyveket adott ki az Úr megtestesüléséről, és megpróbálta rávenni az illyricumi püspököket, hogy írják alá.

[537] *Belesar vir clarissimus consulsága utáni 3. évben,*

miután meghalt Epiphanius püspök, aki Iohannest követte a constantinopolisi egyházban, Theodora utasítására a constantinopolisi egyházat a trapezunti Anthimius püspök szerezte meg, aki Eutyches tanait hirdette.¹⁴²

[538] *Iohannes vir clarissimus consulságának évében*

1. A római egyház püspökévé Ormisda után Iohannest, Iohannes után Felixet, Felix után Bonifatius, Bonifatius után egy másik Iohannest, Iohannes után pedig Agapitust választották.

2. Amikor meghalt az alexandriai egyházat vezető Timotheus, aki az ifjabb Dioscorust követte, a lakosság a nagy kavarodásban két püspököt is választott a tisztségre ugyanazon a napon, név szerint Theodosiust és Gaianust. Megválasztásuk után Alexandria lakossága két, Krisztust elutasító táborra szakadt: Theodosius követőit theodosianusoknak, Gaianus követőit pedig gaianitáknak

¹⁴⁰ vö. 479, 1. A teljes történet megtalálható: Proc., B. Vand. I, 10, 18–20.

¹⁴¹ Valójában két csatáról van szó: 533. szeptember 13-án Decimumnál, majd Carthago elfoglalását követően december 15-én Tricamarumnál győzte le a vandálokat (Proc., B. Vand. I, 18, 1; I, 20, 17). Victor rosszul számol, mert a vandálok 439. október 19-ei betörése óta csak 93 év, 10 hónap és 10 nap telt el (Hyd., Chr. 115).

¹⁴² Anthimius ezután Theodora hatására egyre közelebb került a monofizita tanokhoz. Tárgyalásokat kezdett az antiochiai Severusszal és az alexandriai Theodosiusszal, rövidesen pedig az egész egyházmege monofizita irányítás alá került.

hívjuk, jöllehet, egyformán elutasították a chalcedoni zsinat [határozatait], de magukénak vallották Eutyches és Dioscorus bűnös tanítását.¹⁴³

[539] *Apio vir clarissimus consulságának évében*

Severus antiochiai püspököt, a severianusoknak nevezett eretnecség vezetőjét, és Iulianust, Halicarnassos püspökét, mivel az apostoli hitvallás és a chalcedoni zsinat [határozatai] ellen harcoltak, Iustinianus császár parancsára száműzésbe küldték Alexandriába, ahol a chalcedoni zsinat [határozatait] támogatókkal szemben azt hirdették, hogy Krisztusnak a kettő helyett csak egy természete van, amelyről Severus már korábban is bizonyította, hogy halhatatlan, Iulianus viszont azt állította, hogy nem az.¹⁴⁴ Alexandria, Egyiptom és Libya lakossága két, Krisztust elutasító táborra szakadt: a theodosianusok Severust, a gaianiták pedig Iulianust követték. De a theodosianusokból két másik eretnecség is alakult: egyik az agnoitáké, másik pedig a tritheitáké. Az agnoiták elutasítva eredeti elképzeléseiket azt vallották, hogy Krisztus isteni természete nem ismeri a jövő eseményeit, ahogyan az Írás is mondja az utolsó napról és az óráról.¹⁴⁵ A tritheiták azt állították, hogy mivel a Szentháromság három részből áll, valójában három istenség létezik, nem úgy, mint ahogy az Írás mondja: „halld Izráel: az Úr, a mi Istenünk, egy Úr”, másutt pedig: „Isten sincs senki más, hanem csak egy”, továbbá: „az Úr az Isten és nincsen kívülé több.”¹⁴⁶

[540] *Iustinus vir clarissimus consulságának évében*

1. Agapitus, Róma érseke Constantinopolisba ment és leváltotta Anthimius püspököt, aki elfordult a constantinopolisi egyháztól és a chalcedoni zsinat [határozatainak] ellensége lett, támogatóját, Theodora augusztát pedig megfosztotta

¹⁴³ Victor információi nem pontosak, mert 536-ban az alexandriai koptok és melkiták között jött létre végleges szakadás. Az eretneknek minősülő koptok (Theodosius és utódai, vö. 540,2) elfogadták a monofiziták tanítását, a melkiták viszont hűek maradtak a császár által is vallott catholicus hithez (Paulus és utódai, vö. 541,1). Hasonló szakadás ment végbe Antiochiában is (vö. 539) a monofizita jakobiták (Sergius és utódai) és a catholicus melkiták (Paulus és utódai, vö. 540,3) között. A halicarnassosi Iulianus által alapított gaianiták (aftartodoketizmus) külön szektának minősülnek.

¹⁴⁴ A gaianiták tanítása szerint Krisztus teste születésétől kezdve éppen annyira romolhatatlan és halhatatlan volt, mint a feltámadás után. Krisztus nem emberi természete miatt szenvedett, hanem mert szenvedni akart, és feltámadás utáni állapota abban különbözik a földi állapottól, hogy most már nem akar szenvedni. A chalcedoni dogmát úgy értelmezték, hogy Krisztusban az egy természet a lényeg, ezért istensége és embersége között nincs lényeges különbség (vö. 447).

¹⁴⁵ vö. Mk 13,32: Arról a napról és óráról pedig senki semmit sem tud, sem az égben az angyalok, sem a Fiú, hanem csak az Atya; Mt 24,36: Arról a napról és óráról pedig senki sem tud, az ég angyalai sem, hanem csak az én Atyám egyedül. (Károli G. ford.)

¹⁴⁶ 5 Móz 6,4 és Mk 12,29; 1 Kor 8,4; 5 Móz 4,35 és Mk 12,32.

közösségétől, és a constantinopolisi egyház püspökévé nyomban kinevezte Menast.¹⁴⁷

2. Theodosiust és Gaiannust, Alexandria püspökeit bűnös tanításuk miatt elítélték és száműzetésbe küldték. Bár Theodosius a sycaebeli Constantinopolisba vonult száműzetésbe,¹⁴⁸ hitetlenségével csaknem az egész palotát és a császári város nagy részét is megfertőzte. Ez szinte az összes eretnekséget arra ösztönözte, hogy a theodosianusokhoz és a gaianitákhoz hasonlóan ők is kolostorokat és imaházakat építsenek a császári város közelében. [A fent említett eretnek Theodosius ugyanis egészen az ifjabb Iustinus augustus 1. consulságáig élt.]

3. Ebben az évben az antiochiai egyház püspöke a még életben lévő Paulus után Eufasius lett.

[541] *Basilius vir clarissimus consulságának évében*

1. Miután Agapitus, Róma érseke meghalt Constantinopolisban, Silveriust választották helyére.¹⁴⁹ Mivel Theodosius és Gaiannus száműzetésben voltak, az alexandriai egyház püspökévé a Tabenna kolostorából érkezett Paulus Prestort választották a chalcedoni zsinat [határozatainak] védelmezőjé. Ő azonban ünnepleni kezdte hivatalbeli elődjének, az eretnek Dioscorusnak távozását, ezért a palaestinai tanácskozáson¹⁵⁰ arról döntöttek, hogy leváltják, és helyére Zoilust választják püspökké.

2. Ebben az évben Stuzas erőszakkal magához ragadta a hatalmat Africa távoli részei fölött.

[542] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 2. évben*

1. Theodora augusta utasítására, aki már uralkodása kezdetén sem titkolta el a chalcedoni zsinat [határozataival] való szembenállását, titkos cselvetést készítettek elő. Silveriust, Róma püspökét száműzetésbe küldték, helyére Vigiliust választották, akitől a fent említett Theodora augusta titokban, még kinevezése előtt saját kezével írt nyilatkozatot kért,¹⁵¹ amely alapján pápává választá-

¹⁴⁷ Mivel Agapitus (Agapet) 536 februárjában megszakított minden kapcsolatot Anthimiuszal, Theodora javaslatára a császár száműzetéssel fenyegette meg a pápát. Iustinianus végül belátta Anthimius hűtlenségét, és először ismerte el írásban, hogy a pápának joga van a bitorlókat felfüggeszteni és helyükre utódokat kinevezni.

¹⁴⁸ Gaiannust 535 májusában száműzték a sardiniai Carthagóba, Theodosiust pedig 536 végén a thráciai Dercosba, ezután kereshette fel Sycaet.

¹⁴⁹ Theodora mindent megtett, hogy a monofizitákat támogató diaconus, Vigilius legyen az új pápa, de Theodahad gót király támogatásával most még Silverius bizonyult erősebbnek.

¹⁵⁰ 540-ben, Gazában.

¹⁵¹ Az új pápa kinevezéséhez szükség volt Belisar támogatására is, ezért Theodora egy hamis levéllel rávette őt, hogy száműzze Silveriust a városból, így került a helyére Vigilius. Ezután Theodora a pápa nevében újabb levelet hamisított, amelyben a mono-

sa után megsemmisítésre ítéli a chalcedoni zsinat három fejezetét:¹⁵² az edessai Ibas püspöknek a perzsa Marishoz írt levelét, amely támogatja a chalcedoni zsinat döntéseit és orthodoxnak nyilvánítva a zsinati jelentések mellett szerepel;¹⁵³ emellett a mopsuestiai Theodorus püspök személyét és írásait, amelyeket Iohannes püspöksége alatt az Antiochia melletti zsinat határozataiban és Chalcedonban egyaránt méltattak; végezetül a cyrusi Theodoretus püspök munkáit, amelyeket ugyanilyen fennhangon méltatott Theodoretus a chalcedoni zsinaton. Belesar patricius felesége, az előkelő Antonina rávette a pápává választott Vigiliust, hogy az alexandriai Theodosiusnak, a constantinopolisi Anthimusnak és az antiochiai Severusnak küldjön egy olyan levelet, amilyet a catholicusoknak szokott, jóllehet, az apostoli szék már korábban elítélte őket, és ossza meg velük saját hitvallását. Ennek a bizonyos levélnek a tartalma minden bizonnyal a következő volt: „*Vigilius püspök [levele] Theodosius, Anthimus és Severus püspök urakhoz és testvérekhez,*¹⁵⁴ *akik a mi üdvözítőnknek, Krisztus Urunknak kegyelmében részesülnek. Természetesen tudom, hogy Isten segítségével már régen eljutott hitvallásomnak híre jószágos szívetekhez, de mivel dicsőséges úrnőnk és előkelő leányunk, a legkeresztényibb <Antonina> csak úgy engedte beteljesedni kívánságaimat, hogyha elküldöm ezt a levelet testvéri közösségekhez, adjunk hálát a kegyelemért, amely által részesülhetünk a mi Istenünkben üdvözítőnkkel, Krisztus Urunkkal, és valljuk meg azt a hitet, amelyet Isten segítségével megőriztetek, megőriztem és még most is őrzöm. Jól tudjuk azt is mindannyian, amit vallani és hirdetni szoktunk: Istenben egyetlen lélek és egyetlen szív lakozik. Igyekeztem Isten segítségével minél hamarabb tudatni veletek az örömhírt az engem ért [megtiszteltetésről], amely egyúttal a tiétek is. Szívem mélyén tudom, hogy testvéri közösségek mennyire örül, hogy értesülhet kívánságaimról. Vigyázzatok tehát, hogy senki meg ne tudja, miről írtam nektek, de még ennél is fontosabb, hogy legyetek óvatosak, és mások előtt semmiképpen se keverjete gyanúba engem, hogy Istenünk minél könnyebben meg tudja valósítani azt a munkát, amelyet elkezdett.*” És

fiziták támogatására tett ígéretet.

¹⁵² Iustinianusnak a birodalmi egység megteremtéséhez szüksége volt a monofiziták támogatására is, ezért 544-ben bizalmasa, Theodor Ascidas püspök javaslatára beleegyezett a monofizita-ellenes íráskok elítélésébe, így robbant ki a *Három fejezet-vita* (544–553) a nyugati egyház és a monofiziták között.

¹⁵³ Ibas levelét a chalcedoni (ACO II, 1,3) és a második constantinopolisi zsinat aktaíhöz csatolták (ACO IV, 1).

¹⁵⁴ A három monofizita püspök is írt levelet, ezeket 535. július 26. és 536 márciusa közé datálják (Evagr., H. E. IV, 11).

hozzáteszi: „*Imádkozzatok értem, urak és testvérek, akik mindannyian a mi üdvözítőnknek, Krisztus Urunknak kegyelmében részesültek.*”¹⁵⁵

2. Ezt az első csapást azonban újabbak követték: az egész földkerekségre pusztulás jött, és a lakosság jobbik része hullani kezdett az ágyékát ért betegség miatt.¹⁵⁶

[543] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 3. évben*

Stuzas tyrannus jó néhány népes törzset egyesített, majd Cilliumnál összezpott Solomonnal,¹⁵⁷ a magister militiaevel és Africa patriciusával, valamint a római hadsereg többi katonai parancsnokával. Az ütközetben Africa hibájából a római birodalom hadserege vereséget szenvedett, Solomon pedig mindenféle tisztséggel felruházva hős férfiként esett el a csatában.¹⁵⁸

[544] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 4. évben*

1. Iustinianus császárt annyira bosszantotta az acephalosok alattomosága,¹⁵⁹ hogy elmésen meggyőzte Vigiliust, Róma püspökét, siessen a császári városba és szervezzen egy gyűlést az egyházból kivált csoportoknak, hogy elítélhessék a Három fejezetet.¹⁶⁰

2. A hierosolymai egyház elöljárói hivatalát Petrus után Macarius vezette.

[545] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 5. évben*

¹⁵⁵ Vigilius levele mellé csatolták még a monofizita hitvallást és a Három fejezetet elítélő határozatot is.

¹⁵⁶ 542-től, majd 557-től bubópestis tizedelte az európai és a keleti nagyvárosok lakosságát (Mal., I. XVIII,482–489; Evagr., H. E. IV,29), többek között ágyéklob is (loh. Bicl., Chr. 573,4; 574,4). 542-ben és 557-ben földrengés volt Constantinopolisban, 558-ban összeomlott a Hagia Sophia kupolája, 559-ben és 562-ben a kutrigurok fosztogatták a balkáni területeket. Ez a feljegyzés valószínűleg a Három fejezet elítélésére utal előre (553,1), amelyet hasonlóan tragikus események követtek (553,2).

¹⁵⁷ Solomon Africa praefectus praetorioja volt 534–536 és 539–544 között, hivaltársaihoz hasonlóan erőszakosságával magára haragította a mór lakosságot, ezért a byzancenai Antalas vezetésével felkelés robbant ki a rómaiak ellen.

¹⁵⁸ 544 tavaszán Solomonnal a hatalomra vágyó Sergius végzett, aki összefogott a hatalmát 536 nyarán kiterjesztő Stuzas (Stotzas) tyrannussal (vö. 541,2), és fosztogatni kezdték a tengerparti Hadrumetumot.

¹⁵⁹ Az acephalosok (fejetlenek) a szélsőséges monofiziták elnevezése Alexandriában, ők még Zenon Henoticonját sem ismerték el.

¹⁶⁰ Vigiliusért 545 elején küldött hajót a császár Rómába, amelyet 546. december 17-én kezdett ostromolni Totila. Az elkeseredett rómaiak még kövekkel is megdobálták a távozó pápát, mert azt hitték, cserbenhagyja őket. Vigilius 547 januárjában érkezett Constantinopolisba, 548. április 11-én kiadta az *ludicatumot*, amelyben eretnekké nyilvánította mind a három monofizita-ellenes szerzőt és azok összes írását (ACO IV,2,10–18). Az óriási felháborodás miatt az aláírását többször is visszavonta, de a céltudatos Iustinianus a következő 8 évben mindig rávette őt a fejezetek elítélésére.

Stuzas tyrannus Africa egyik kikötőjében, Thaciában¹⁶¹ csatába bocsátkozott Iohanesszel, a római hadsereg katonai parancsnokával, akinek a dárdája megsebezte őt, hasonlóképpen Iohannest is [megsebezte] Stuzas [dárdája]: egymás kardjától [sebesülve] mindketten azonnal a földre estek, és mivel az Úr napján harcoltak, meg is haltak.

[546] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 6. évben*

1. Ferrandus, a carthagói egyház diaconusa¹⁶² hírnevet szerzett.
2. Guntharith magister militum a carthagói palotában éjszaka megölte Ariobinda patriciust, akit a császár a római hadsereg vezetőjeként ebben az évben küldött Africába, majd erőszakkal magához ragadta a hatalmat. Őt Carthago katonai parancsnoka, Artabanus gyilkolta meg reggelizés közben, uralkodásának 36. évében.¹⁶³

[548] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 8. évben*

1. Iustinianus császár levelet küldött¹⁶⁴ minden olyan provinciába, amelyik a birodalom határain belül helyezkedik el, és sürgette azok főpapjait, hogy ítéljék el a fent említett Három fejezetet.
2. Az antiochiai Euphemius püspököt¹⁶⁵ Dominus követte.

[549] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 9. évben*

1. Az illyricumi zsinat [résztevői] a Három fejezet védelmében [levelet] írtak Iustinianus augustusnak, és elítélték Benenatust, Prima Iustiniana városának püspökét, aki ellenezte ezt a Három fejezetet.
2. Theodora augusta egész testét elfertőzte a rákfene, mivel ellenezte a chalcedoni zsinat [határozatait]; életét rettenetes módon fejezte be.¹⁶⁶

¹⁶¹ 545 augusztusában vagy szeptemberében, mások szerint Sicca Venciában (Proc., B. Vand. II,24,6–15).

¹⁶² Diaconus: az ókeresztény közösségek egyházi tisztségviselője. A catholicus egyházban a szerpap, aki a püspök mellett a közösséget irányította és megszervezte a jótékonyági tevékenységeket.

¹⁶³ Guntharith (Gontharic), Numidia katonai parancsnoka 546 márciusában végzett Ariobindával (Areobindus), aki a mórokkal egyezkedve próbálta királyként függetleníteni magát. Gontharicot május elején győzte le az arméniai Artabanus (Artabanus), akit rövidesen magister militummá választottak Africában (Proc., B. Vand. II,25–28).

¹⁶⁴ Iustinianus 544-ben adta ki először ezt az edictumot (szövegét lásd: Baán 1997, 169–197), majd 551 júliusában szétküldte a birodalom minden részébe.

¹⁶⁵ Victor tévesen Euphemiuszt ír Euphrasius helyett, aki az 526. május 29–30-ai antiochiai földrengésben halt meg (Marc. Com., Chr. 526; Evagr., H. E. IV,5–6).

¹⁶⁶ 548. június 28-án. Bár betegsége nincs kellően dokumentálva, valamilyen dagados betegség, talán mellrák végezhetett vele (Proc., B. Goth. III,30,4).

[550] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 10. évben*

1. Africa főpapjai a zsinati határozatok¹⁶⁷ alapján kizárták a catholicusok közösségéből Vigiliust, Róma püspökét, aki még lehetőséget is kapott a megbánásra, de végül elítélte a Három fejezetet,¹⁶⁸ Iustinianus császárnak pedig a fent említett Három fejezet védelmében egészen meggyőző levelet küldtek előljárójukkal, Olympiusszal.

2. Ebben az évben a hermianei egyház püspökének, Facundusnak a 12 könyve keltette fel az érdeklődést, amelyekből egyértelműen kiderül, hogy a többször idézett Három fejezet elítélése egyben a catholicus és apostoli hitvallás és a chalcedoni zsinat [határozatai] ellen is irányul.

[551] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 11. évben*

1. Ugyanennek a császárnak a parancsára a császári városba hívták Reparatus, a carthagói egyház érsekét, Firmust, a numidiai püspökök első emberét, valamint Primasius és Verecundus püspököket,¹⁶⁹ akik a byzacenai tanácskozást [vezették], hogy a hittel kapcsolatos kérdéseket [megtárgyalják].

2. Apollinariusszal pótolták Zoilust, az alexandriai egyház püspökét, mert nem akarta elítélni a fent említett Három fejezetet.

[552] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 12. évben*

1. Reparatus érsekkel szemben jó néhány vádat felhoztak,¹⁷⁰ mivel nem értett egyet a fent említett Három fejezet elítélésével, majd megfosztva hivatalától és vagyonától Euchaidába küldték száműzetésbe. Helyettese, Primosus diaconus elítélte azt, amit a zsinati határozatok egységesen védelmeztek, ezért a pap-ság és a lakosság tiltakozása ellenére még Reparatus életében a carthagói egyház püspökévé választották.

2. A császár ajándékokkal vesztegette meg Firmust, a numidiai tanácskozás első emberét, aki emiatt rögtön egyetértett a fent említett fejezetek elítélésével, de amikor vissza akart hajózni székhelyére, igen csúfos halált halt. Primasius is száműzték Acoemetae kolostorába, de amikor értesült a byzacenai tanácskozás¹⁷¹ első emberének, Boethiusnak a haláláról, rögtön egyetértett a fent említ-

¹⁶⁷ Az africai zsinatot 549–550-ben hívták össze, ezen valószínűleg Victor is részt vett.

¹⁶⁸ Vigilius Chalcedonba menekült, és az 553. május 14-én kiadott *első Constitutumában* visszaautasította, hogy akár csak képviselő útján is részt vegyen a közelgő zsinaton (Coll. Avell., cp. 83,299–302; 316–317).

¹⁶⁹ Firmus a numidiai Tipasában, Primasius a byzacenai Hadrumetumban, Verecundus pedig Iuncában volt püspök.

¹⁷⁰ A leghíresebb ezek közül az, hogy 546-ban megegyezett Areobindusszal, hogy az elfogott Gontharicot épségben kiszolgáltatják (Proc., B. Vand. II,26,23–26), de becsapták és a foglyot meggyilkolták (vö. 546,2).

¹⁷¹ Valószínűleg az 523-ban összehívott iuncai zsinatról van szó.

tett ítélettel, nehogy ő is így járjon. Székhelyére visszatérve hatalmas üldözéseket indított azok ellen, akiket korábban védelmezett, vádakot koholt az igazhittűekkel szemben, és kiforgatta őket vagyonukból. Mégsem tudott sokáig örülni, mert amikor a tanácskozás catholicus főpapjai az ellenük elkövetett hitszegés vádjával elítélték,¹⁷² a sértettek rátámadtak, így ő is csúfos halált halt, amiket pedig cselvetéssel összeszedett, igazságosan visszaszereztek a bírák. Verecundus, az iuncai egyház püspöke viszont kitartóan védelmezte a fent említett fejezeteket, ezért Chalcedonban, a dicsőséges Euphemia vértanú szentélyében lelt menedéket, innen költözött evilági életéből az Istenhez.¹⁷³

3. Macariust, Hierosolyma püspökét elűzték, helyére még életében Eustochiust választották.

[553] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 13. évben*

1. Iustinianus császár parancsára zsinatot hívtak össze Constantinopolisban, ahol megjelentek a székhelyek előljárói: Vigilius, Róma püspöke, akit a még életben lévő Silverius helyére választottak,¹⁷⁴ az alexandriai Apollinarius, akit a még életben lévő Zoilus helyére állítottak, az antiochiai Domminus, Eustochius püspök, aki Macarius püspököt követte távozása után Hierosolymában, valamint a constantinopolisi Eutychius, akivel Menast pótolták. Itt elítélték a többször idézett Három fejezetet és védelmezőit, büntetésképpen pedig megtiltották nekik, hogy bűnüket megbánva valaha is visszatérhessenek [az egyházba]. Örökös egyházi átokkal sújtották azokat, akik nem voltak hajlandóak elfogadni, hogy tanításukat elítélték.¹⁷⁵ A zsinat határozatai ellen írásban tiltakozott Rusticus, a római egyház diaconusa, és Felix, az Africa provinciabeli Gillen¹⁷⁶ kolostorának vezetője, ezért Thebaidába száműzték őket társaikkal együtt.¹⁷⁷

2. A történetek után egy földrengés döntötte romjaiba a császári várost: jó néhány épület és oszlopsor összedőlt, a bazilikák ugyan megmaradtak, de csaknem az összes oltár a földre omlott.

¹⁷² Primasius aláírta Vigilius első Constitutumát, és nem volt hajlandó részt venni a pápa nélkül tartott zsinaton.

¹⁷³ 553 májusában.

¹⁷⁴ 553. május 5-én az ötödik egyetemes zsinaton Vigilius távolléte miatt Eutychius elnökölt. Victor tehát téved, amikor Vigiliust is itt említi: hozzáállása miatt ugyanis ki-közösítették az egyházból (vö. 557,1). 553. december 8-án a pápa módosította az álláspontját, és bűnbánóan aláírta a zsinati határozatot, az 554. február 23-án kiadott második *Constitutum*ában pedig megerősítette ezt (ACO IV,2,138–168).

¹⁷⁵ 164 püspök írta alá a zsinati határozatokat, amelyekben megerősítették a chalcedoni dogmát Cyrillus értelmezésében, de elítélték a Három fejezetet és azok szerzőit Origenesszel együtt (ACO IV,1,208–220).

¹⁷⁶ A Gillen téves alak, helyesen Gillitanus (vö. 557,2).

¹⁷⁷ Összesen 16 püspök fejezte ki tiltakozását (ACO IV,1,192–193).

[554] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 14. évben*

1. Amikor a császári városba hívatott Frontinus püspök ugyanennek a Három fejzetnek a védelmében szólalt fel, az eretnekek száműzték Antinoopolisba, Thebaida központi városába, helyére pedig a salonai egyház püspökének Petrust választották.

2. Rufinus és Vibus püspök,¹⁷⁸ Reparatus érsek ellenségei csellel megtevesztették azokat a papokat, akik az Africa Proconsularis provinciában¹⁷⁹ tartott tanácskozáson vettek részt, mivel azt gondolták, hitük védelmezőivel van dolguk, és csaknem mindannyiukat megfertőzte a carthagói egyházból való hitszegő, Primosus is, akivel közösséget vállaltak.¹⁸⁰

3. Datus, Mediolanum püspöke Constantinopolisba ment, és mivel egyetértett ugyanennek a Három fejzetnek az elítélésével, még azon a napon sebesülést szerzett és meghalt.¹⁸¹

4. A praepositusból patriciussá előlépett eunuch, Narses Italiában csodálatos módon legyőzte egy csatában a gótok királyát, Tutilát, majd megölte és minden kincsét elvette.¹⁸²

[555] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 15. évben*

1. A Proconularisban tartott tanácskozáshoz hasonlólt hívtak össze a püspökök Numidiában, amelynek résztvevői Carthagóba mentek, és miután ugyanennek az egyháznak a bitorlójával, Primosusszal közösséget vállalva megfertőződtek és hitüket megszegték, visszatértek székhelyükre.

2. Victort, a tununai egyház püspökét és ennek a könyvnek a szerzőjét, aki korábban a Baleares szigeteken raboskodott és számos csapást elviselt, először Mandracium kolostorába, utána Aegimurus szigetére, majd pedig Alexandriába küldték száműzetésbe Theodorusszal, Cebarsussum egyházának püspökével

¹⁷⁸ Rufinus feltehetően Tatiae Montanae püspöke volt, és részt vett az 525-ös carthagói zsinaton; Vibus csak Victornál fordul elő.

¹⁷⁹ Africa Proconsularis (Africa Vetus) az első Africában létrehozott colonia elnevezése.

¹⁸⁰ Primosus (Primasius) Hadrumentum püspöke volt, Vigiliusszal együtt menekült Chalcedonba, és elutasította, hogy a pápa nélkül hívják össze a zsinatot. Botrányt keltett az Apokalipszisről megjelent kommentárja, amelyben a Cyprianus előtti latin szöveget vette alapul.

¹⁸¹ Amikor a gótok Mediolanumot ostromolták, foglyul ejtették Datus, később a barátja, Cassiodorus szabadította ki. 537 végén ment Constantinopolisba, hogy Vigilius mellé álljon a császár elleni küzdelemben. 552. február 5-e után halt meg.

¹⁸² Narses Belisar kegyvesztése után lett a császári erők parancsnoka. 551-ben indult a keleti gótok legyőzésére, Scardona érintésével jutott el Taginae városába, ahol 552 júniusában legyőzte Totilát (Proc., B. Goth. IV, 29–32).

együtt, mert a fent említett Három fejezetet védelmezték, végül pedig a testőrség börtöne után Diocletianus erődjének börtönébe vetették őket.

3. Ebben az évben Dominust az antiochiai Anastasius püspök követte.

[556] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 16. évben*

1. A carthagói egyházat bitorló Primosus hol botütéssel, hol fogsággal, hol pedig száműzetéssel alázza meg azokat, akik nem akartak vele együttműködést tanúsítani.

2. Victort és Theodorust, a fent említett africai püspököket kihozták a börtönből, és 15 napig folyamatosan tárgyalták ügyüket a praetoriumban,¹⁸³ majd pedig a tabennaiak által alapított kolostorba zárták őket, amely Alexandria városától 12 mérföldre, Canopus területén található.¹⁸⁴

[557] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 17. évben,*

1. Mivel Vigilius, Róma püspöke megszegte a hitét, az africai egyház valamennyi püspöke kiátkozta őt; így halt meg Sicília szigetén.¹⁸⁵

2. Ebben az évben Felix, a gillitanusi kolostor vezetője sinopei száműzetése közben elköltözött evilági életéből az Úrhoz.

[558] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 18. évben*

Pelagius, a római diaconusok vezetője, aki egykor még védelmezte a fent említett Három fejezetet, Iustinianus császár kérésére visszatért a száműzetésből, és elítélte azt, amit korábban kitartóan védelmezett, ezért a hitszegők a római egyház püspökévé választották.¹⁸⁶ [Az volt 5 évig.]

[559] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 19. évben*

1. Illyricum püspökei annyira szenvedtek az üldözésektől, hogy néhány kolostor igazhitű [püspökét] kivéve valamennyien visszavonták korábbi nyilatkozatukat, és egyetértettek [az elítéléssel].¹⁸⁷

2. Ebben az évben a hunok erőteljes támadást indítottak Armenia ellen.

¹⁸³ Praetorium: a római táborokban a parancsnoki épületet jelölte, később a helytartó hivatalháza volt.

¹⁸⁴ Canopus Alexandria egyik külvárosa, a központtól 25 km-re; Metanoia nevű kolostorát Tabennából érkezett szerzetesek alapították.

¹⁸⁵ 555 tavaszán Vigiliusnak megengedték, hogy Rómába menjen, de útközben június 7-én meghalt Syracusae-nál.

¹⁸⁶ Pelagius Vigilius constantinopolisi tartózkodása idején a pápát képviselte Rómában. Elítélte Iustinianus követeléseit, 551-ig erre Vigiliust is rá tudta venni, ezért 553 végén a császár börtönbe vetette. Később a pápai trón reményében változtatott a véleményén, így többen Vigilius meggyilkolásával is megvádolták őt.

¹⁸⁷ Illyricum lakossága hosszú ideig ellenállt (vö. 549,1; 554,1), a dardaniai Ulpianában még felkelés is robbant ki az ügy kapcsán (Proc., B. Goth. IV,25,13). Az 553-as zsinaton két helyi püspök tagadta meg az aláírást, ők még 558-ban sem változtattak véleményükön.

[560] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 20. évben*

a bolgárok elfoglalták Thraciát és Constantinopolistól egészen Sycaeig vonultak, majd foglyul ejtették és elhurcolták Sergius patriciust, aki már régóta az afrikai hadsereg katonai parancsnoka volt. Amikor azonban Belesar patricius seregével bátran leigázta őket és menekülniük kellett, átkeltek a Danuviuson.¹⁸⁸

[561] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 21. évben,*

amikor megtalálták Remete Szent Antal testét, a legnagyobb tisztelettel övezve Alexandriába szállították, és megtisztelő módon Keresztelő Szent János bazilikájában helyezték el.¹⁸⁹

[562] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 22. évben*

1. Frontinianus, Salona püspöke száműzetésének helyét Antinoopolisról a galatiabeli Ancyrrára változtatta.

2. Petrus, ennek az egyháznak a bitorlója meghalt, helyére Proclinus lépett.

[563] *Basilius vir clarissimus consulsága utáni 23. évben*

1. Reparatus, a carthagói egyház érseke hitvallását dicsőítve megtért az Úrhoz az euchaideai száműzetésben január 7-én, az Úr napján.

2. Ebben az évben Iustinianus császár elsőként fogadta az avar törzs követjeinek vezetőit, és hatalmas ajándékokkal küldte vissza őket oda, ahonnan jöttek.¹⁹⁰

[563/564] *A fent említett Iustinianus császár uralkodásának 37. évében*

1. Pelagius, Róma püspöke <meghalt, Iohannest püspökké> választották.¹⁹¹ [11 évig állt az élén.]

2. Leváltották Eustochiust, Hierosolyma püspökét, akit a még életben lévő Macarius helyére választottak, és Macariust visszahelyezték tisztségébe.

[564/565] *Ugyanennek az uralkodásának 38. évében*

az afrikai Musicus, Brumasius, Donatus és Chrysonius püspököket, továbbá az egyiptomi Victor és Theodorus püspököt a császár utasítására a császári városba hívták. Ottlétükkor először Iustinianus császár jelenlétében, később Eutychiusszal, a császári város püspökével vitázva egyaránt elutasították a leg-

¹⁸⁸ Belisar 559 márciusában egy csellel elrettentette a hunokat, ezután visszavonult a szolgálatától.

¹⁸⁹ Remete Szent Antal (260–365) 105 éves korában halt meg, kérésének megfelelően titokban temette el őt két tanítványa. Sírját 561-ben találták meg, ereklyéit Arlesban, a Szent Julien-templomban őrzik.

¹⁹⁰ Victor összevonja az avarok 558-as és 562-es követjárását.

¹⁹¹ A hiányzó szövegrész pótlásához rendelkezésünkre áll egy párhuzamos hely (Ioh. Bicl., Chr. 573,7). Pelagius halála után 5 hónapot kellett várnia Iohannesnek, míg Iustinianus jóváhagyta a kinevezését.

újabb eretnokséget, ezért egymástól elkülönítve, a város más-más kolostorába zárták őket fogságba.¹⁹²

[565/566] Az ő uralkodásának 39. évében

1. Iustinianus száműzetésbe küldte Eutychiust, Constantinopolis püspökét, mert a Három fejezeten kívül elítélte Evagrius remetét és diaconust,¹⁹³ illetve az alexandriai hitvallót, Didymus szerzetest is,¹⁹⁴ akiknek ragyogó munkáiban híres férfiakról olvashatunk.¹⁹⁵ Helyére Iohannes püspököt nevezte ki, de ő is elkövette ugyanezt a hibát.

2. Ebben az évben a Zöldek polgárháborúba kezdtek a császári város közelében, és jó néhány államférfit fegyverrel terítettek le az összecsapásokban; de mivel legtöbbjük egyre hevesebben [harcolt], Iulianus praefectus lemészárolta őket.

[566/567] Az ő uralkodásának 40. évében

1. Iustinianus befejezte az életét a 15. indictio idején.

2. Theodorus, Cebarsussum püspöke, a Három fejezet védelmezője száműzetésben halt meg a császári város közelében, pontosan abban a hónapban és azon a napon, amikor Iustinianus. Sírja ott van a hitvallóké mellett, akiknek a nyelvét Hugneric, a vandálok királya kivágatta.¹⁹⁶

3. A lakosság teljes nyugalommal fogadta, hogy a hatalmi jelvényeket az ifjabb Iustinus, Iustinianus augustus nővérének, Vigilantiának a fia kapta meg, akinek az apja Dulcidius volt. Az ő felesége, Sophia egyike volt Theodora augusta unokáinak.¹⁹⁷

¹⁹² A négy africai püspökről nincsenek más forrásaink. Eutychius 565. január 22-ig töltötte be a tisztséget, ezért az eseménynek mindenképpen ez előtt kellett történnie.

¹⁹³ Evagrius Scholasticus (kb. 536–594 u.) Antiochiában ügyvédként dolgozott, 588-ban Antiochia püspökét, Gregoriust Constantinopolisba kísérte és megvédte egy perben, ezért a császártól címeket és kitüntetésekkel kapott. Ránk maradt *Historia Ecclesiastica* című 6 kötetes munkája, amely a 431–594 közötti krisztológiai viták fontos forrása.

¹⁹⁴ Vak Didymus (kb. 313–kb. 398) négy éves korában veszítette el látását. Az alexandriai katekétia iskolát vezette annak bezárásáig, tanítványa volt Hieronymus és Rufinus is. Hűségesen követte Origenest, de vakmerően szembeszállt az arianusok tanításával is. Himnuszai és levelezése mellett fennmaradt a *De Trinitate*, a *De Spiritu Sancto* és az *Adversus Manichaeos* című munkája.

¹⁹⁵ Mindkét szerző munkássága túlmutat a *Chronica* által tárgyalt időszakon, ráadásul a megjegyzés nem is illik a szövegkörnyezetbe, ezért interpolációról lehet szó.

¹⁹⁶ vö. 479, 1.

¹⁹⁷ Iustinianus halála után két Iustinus is igényt tartott a trónra: az egyik Germanus nevű unokatestvérének a fia, a másik pedig az unokaöccse, Vigilantia nevű nővérének a fia. Mivel Theodorának már korábban is ellenszenves volt Germanus fia, unokahúgát, Sophiát pedig az unokaöccs Iustinus vette feleségül, így egyértelmű volt, hogy ki lesz az új császár.

[epilogus]

Összeszámolva az éveket: Ádámtól, az első embertől a mi Urunk, Jézus Krisztus megtestesüléséig: 5199 év, a mi Urunk, Jézus Krisztus megtestesülésétől, és egyben Octavianus augustus caesar uralkodásának 43. évétől az Iustinianus uralkodását követő Iustinus római császár trónra lépéséig: 567 év. Összesen tehát: Ádámtól a fent említett római császár trónra lépéséig: 5766 év.

KRONOLÓGIAI LISTÁK

A megadott dátumok kizárólag az uralkodás vagy a tisztség betöltésének idejét jelzik, a Victor által közölt adatok korrigálásával. A neveket az általánosan elfogadott latin alakban adtuk meg, ha Victor ettől eltérő formát használt, azt zárójelben jeleztük. A Chronicában nem említett nevek dőlt betűvel szerepelnek.

- Jelmagyarázat: ↔ ellenpápa vagy ellenpatriarcha
 ○ a chalcedoni dogma követője
 ● monofizita
 □ melkita
 ■ jakobita

RÓMAI CSÁSZÁROK

III. Valentinianus	424	– 455. március 16.
Petronius Maximus (Maximus)	455. március 17.	– 455. május 31.
Avitus	455. július 9.	– 456. október 17.
Maiorianus	457. április 1.	– 461. augusztus 7.
Libius Severus (Severus)	461. november 19.	– 465
Anthemius	467. április 12.	– 472. július 11.
Olybrius	472. július	– 472. november 2.
<i>Glycerius</i>	473. március 5.	– 474. június
Iulius Nepos (Nepos)	474. június	– 475. augusztus
Romulus Augustulus (Herculanus)	475. október 31.	– 476. szeptember 4.
Iulius Nepos	477	– 480. április 25.

BIZÁNCI CSÁSZÁROK

II. Theodosius	408. május 1.	– 450. július 28.
Marcianus	450	– 457. január
I. Leo	457. február 7.	– 474. január 18.
II. Leo	474. január 18.	– 474. november 17.
Zenon	474. február 9.	– 475. január 9.
Basiliscus	475. január 9.	– 476. augusztus

Zenon	476. augusztus	– 491. április 9.
I. Anastasius	491. április 11.	– 518. július 9.
I. Iustinus	518. július	– 527. augusztus 1.
I. Iustinianus	527. augusztus 1.	– 565. nov. 13/14.
II. Iustinus	565. nov. 14/15.	– 578. október 5.

VANDÁL KIRÁLYOK

Gaiseric (Genseric, Giseric)	428	– 477. január 24/25.
Huneric (Hugneric)	477	– 484. dec. 22/23.
Gunthamund (Guntamund)	484	– 496. szeptember 3.
Thrasamund (Trasamund)	496	– 523. május 6.
Hilderic (Hilderix)	523	– 530
Gelimer (Geilimer)	530. június 15.	– 534

RÓMAI PÁPÁK

I. Leo	440. szeptember 29.	– 461. nov. 10.
Hilarius (Hilarus)	461. november 19.	– 468. február 29.
Simplicius	468. március 3.	– 483. március 10.
III. Felix	483. március 13.	– 492. március 1.
I. Gelasius	492. március 1.	– 496. nov. 21.
II. Anastasius	496. november 24.	– 498. nov. 19.
Symmachus	498. november 22.	– 514. július 19.
Laurentius ↔	498. november 22.	– 506
Hormisdas (Ormisdas)	514. július 20.	– 523. augusztus 6.
I. Iohannes	523. augusztus 13.	– 526. május 18.
IV. Felix	526. július 12.	– 530. szept. 22.
II. Bonifatius	530. szeptember 22.	– 532. október 17.
<i>Dioscuro</i> ↔	530. szeptember 22.	– 530. október 14.
II. Iohannes	533. január 2.	– 535. május 8.
I. Agapet (Agapitus)	535. május 13.	– 536. április 22.
Silverius	536. június 1.	– 537. november 11.
Vigilius	537. március 29.	– 555. június 7.
I. Pelagius	556. április 16.	– 561. március 4.
III. Iohannes	561. július 17.	– 574. július 13.

ALEXANDRIAI PATRIARCHÁK

<i>I. Cyrillus</i>	412	– 444. június 27.
I. Dioscorus ●	444	– 454. szeptember 4.
Proterius ○	451	– 457
II. Timotheus Aelurus (Ellurus) ●	457	– 460
III. Timotheus Salofaciolus (Salafaciarius) ○	460	– 475
II. Timotheus Aelurus (Ellurus) ●	475	– 477. július 30/31.
III. Petrus Mongus ●	477	
III. Timotheus Salofaciolus (Salafaciarius) ○	477	– 481/482
I. Iohannes Talaia (Tabennesiota) ○	482. február	
III. Petrus Mongus ●	482	– 490. október 29.
II. Athanasius Celetes ●	490	– 496. szept. 17.
II. Iohannes Mula ●	496. szeptember 29.	– 505. április 29.
III. Iohannes Niceta ●	505. május 29.	– 516. május 22.
II. Dioscorus ●	516	– 517. október 14.
IV. Timotheus ●	517. október 15.	– 535. február 7.
Gainas (Gaianus) ● ↔	535. február 9/11.	
I. Theodosius ●	535. február 9/11.	– 536
Paulus Prestor □	536/537	– 540
Zoilus □	540/541	– 551
Apollinarius □	551. július	– 569

ANTIOCHIAI PATRIARCHÁK

I. Iohannes	429	– 441
II. Domnus	442	– 449/450
II. Maximus	449/450	– 455
<i>Basilus</i> ○	455	– 457
<i>Acacius</i> ○	457	– 459
Martyrius (Marturius) ○	459. szeptember e.	– 470
Petrus Fullo ●	470	
Iulianus ○	471	– 475
Petrus Fullo ●	476	
II. Iohannes Codonatus (Campaneus) ●	476	– 477

II. Stephanus ○	477	– 479
Callandio (Calendio) ○	479	– 484
Petrus Fullo ●	485	– 488 k.
Palladius ○	490	– 498
II. Flavianus ○	498 k.	– 512
Severus ●	512. november 18.	– 518. szept. 29.
II. Paulus □	519. június 29. e.	– 521
Euphrasius (Eufrasius) □	521	– 526. május 29/30.
Ephremius (Euphemius) □	527. április/május	– 545
III. Domnus (Domninus) □	545	– 559
I. Anastasius □	559	– 570
<i>Sergius</i> ■	557/558	– 561 k.
<i>II. Paulus</i> ■	564	– 577 u.

CONSTANTINOPOLISI PATRIARCHÁK

<i>Proclus</i>	434	– 446. július
Flavianus ○	446	– 449. augusztus 11.
Anatolius ●	449. november	– 458. július 3.
I. Gennadius ○	458	– 471. nov. 20. k.
Acacius ●	471	– 489. november 26.
Fravitas	489	– 490. március
Euphemius ○	490	– 495/496
II. Macedonius ●	495/496	– 511. augusztus 7.
I. Timotheus ●	511	– 518
II. Iohannes Cappadoces ○	518	– 520. január 19.
Epiphanius ○	520. február 25.	– 535. június 5.
I. Anthimus (Anthimius) ●	535. június	– 536. március e.
Menas ○	536	– 552. augusztus 24.
Eutychius ○	552	– 565. január 22.
III. Iohannes Scholasticus	565. április 12.	– 577. augusztus 31.

HIEROSOLYMAI PATRIARCILÁK

Iuvenalis ○	422	– 458. július 2.
I. Anastasius	458. július 2.	– 478
Martyrius (Marturius)	478	– 486
Sallustius	486. április	– 494. július 23.
I. Elías (Helias) ○	494	– 516. szeptember 1.
III. Iohannes ●	516	– 524
Petrus	524. április	– 552. október
II. Macarius	552	– 552. december
Eustochius ○	552. december	– 564
II. Macarius	564	– 575

FÖLDRAJZI NEVEK MUTATÓJA

A Chronica szövegében és a jegyzetekben előforduló földrajzi nevek közül csak azokat közöljük, amelyek kevésbé ismertek, és a mai alakjuk különbözik a latin elnevezésüktől.

Aegimurus [Zembra]	Dorylaeum [Eskişehir mellett]
Albi [Languedoc]	Dyrrachium [Durazzo]
Alexandria [Al Iskandariyah]	Edessa [Urfa]
Amida [Diyarbakir]	Ephesos [Efes]
Ancyra [Ankara]	Euchaïda [Beyözü]
Antinoopolis [Sheikh Ibada]	Euphrates [Eufrátesz]
Antiochia [Antakya]	Gangra [Çankiri]
Apamea [Afamia]	Hadrumetum [Sousse]
Arelate [Arles]	Halicarnassos [Bordum]
Armenia [Örményország]	Heraclia [Marmaraereğlisi]
Baleares [Baleári-szigetek]	Hieropolis [Pamukkale]
Bassiano [Petrovci]	Hierosolyma [Jeruzsálem]
Bostra [Boszra-es-Sám]	Isauria [Bozkır]
Byzacena [Tunézia]	Iudaea [Júdea]
Cagliari [Casteddu]	Limnae [Gölçük]
Callinicum [Al-Raqqah]	Macedonia [Makedónia]
Capsae [Gafsa]	Macri [Henchir Remada]
Carthago [Tunisz mellett]	Martiropolis [Maiferqat]
Catalaunum [Châlons és Troyes között]	Mediolanum [Milánó]
Chalcedon [Kadiköy]	Mopsuestia [Yakapınar]
Chersona [Herszön]	Nicaea [Iznik]
Cillium [Sbeitla mellett]	Nippis [Ngaous]
Constantinopolis [Isztambul]	Noceria [Nocera]
Corsica [Korziка]	Palaestina [Palesztina]
Cucusus [Göksun]	Philippopolis [Plovdiv]
Cyprus [Ciprus]	Placentia [Piacenza]
Cyrus [Kurus]	Prima Iustiniana [Caričin Grad]
Cyrrhus [Kilis mellett]	Rheuma [İstanbul Boğazi]
Danuvius [Duna]	Ruspe [Thelepte]
Decimum [Carthago mellett]	Salamis [Famagüsztá]
Dercos [Derkos]	Salona [Solın]

Samosata [Samsat]
Sardinia [Szardínia]
Scallabis [Santarém]
Scardona [Skradin]
Scythopolis [Beth Shean]
Sicca Veneria [El Kef]
Sicilia [Sziçília]
Sinope [Sinop]
Sycae [Sokhta Kálesi]
Syracusae [Siracusa]
Taginae [Gualdo Tadino]
Tatiae Montanae [Montagna]

Tauresium [Istok]
Thacia [Carthago mellett]
Thebaida [Thebais]
Theodosiopolis [Erzurum]
Tiberis [Tevere]
Tipasa [Tipaza]
Traianopolis [Tcharik Keui]
Trapezunt [Trabzon]
Tricamarum [Carthago mellett]
Tubunae [Tobna]
Ulpiana [Lipljan]
Zundaber [Tzoundadēer]

FORRÁSOK

- Cass., Chr.* = *Cassiodori senatoris chronica*. In: MGH AA XI., CM 2. Ed. Th. Mommsen. Berlin, 1894, 109–161.
- Chr. Gall. a. CCCCLII et Chr. Gall. a. DXI* = *Chronica Gallica a. CCCCLII et DXI*. In: MGH AA IX., CM 1. Ed. Th. Mommsen. Berlin, 1892, 615–666.
- Coll. Avell.* = *Collectio Avellana*. Ed. O. Günther. In: CSEL 35,1. Vienna, 1895.
- Cons. Ital.* = *Consularia Italica*. In: MGH AA IX., CM 1. Ed. Th. Mommsen. Berlin, 1892, 249–339.
- Euseb., Chr.* = *Eusebii Chronicorum libri duo*. Ed. A. Schoene. Vols. 2. Dublin-Zurich, 1967.
- Evagr., H. E.* = *Evagrius: Historia Ecclesiastica. The ecclesiastical history of Evagrius*. Eds. J. Bidez–L. Parmentier. London, 1898.
- Fac. Herm., C. Mocian.* = *Contra Mocianum*. PL 67, 854–868.
- Fac. Herm., Def.* = *Pro defensione trium capitulorum*. PL 67, 527–853.
- Fac. Herm., Ep. fd. cath.* = *Epistola Fidei Catholicae in defensione trium capitulorum*. PL 67, 869–878.
- Ferr.* = *Ferrandus: Epistolae et opuscula*. PL 67, 887–950.
- Fulg.* = *Fulgentius: Opera*. Ed. J. Fraipont. CCSL 91–91A. Turnhout, 1968.
- Hier., Chr.* = *Die Chronik des Hieronymus*. Ed. R. Helm. Berlin, 1956.
- Hyd., Chr.* = *Hydatii Lemici Continuatio chronicorum Hieronymianorum*. In: MGH AA XI., CM 2. Ed. Th. Mommsen. Berlin, 1894, 1–36. = *Hydatius: Chronica (379–469)*. Ford. Széll G. *Documenta Historica* 68. Szeged, 2005, 15–54.
- Ioh. Bicl., Chr.* = *Iohannis abbatis Biclarensis chronica*. In: MGH AA XI., CM 2. Ed. Th. Mommsen. Berlin, 1894, 207–220. = Horváth E.: *Iohannes Biclarensis krónikája*. In: *Aetas* 23, 2008/1, 116–127.
- Iord., Get.* = *De origine actibusque Getarum*. In: MGH AA V/1. Ed. Th. Mommsen. Berlin, 1882, 53–138. = *Jordanes: Getica. A gótok eredete és tettei*. Ford. Kiss M. et al. Pécs, 2002, 43–105.
- Isid., Chr.* = *Isidori Iunioris episcopi Hispalensis chronica maiora*. In: MGH AA XI., CM 2. Ed. Th. Mommsen. Berlin, 1894, 391–481.
- Isid., Hist. Wand.* = *Isidori Iunioris episcopi Hispalensis historia Wandalorum*. In: MGH AA XI., CM 2. Ed. Th. Mommsen. Berlin, 1894, 295–300. = *Sevillai Izidor: A gótok története*. Ford. Székely M. Szeged, 1998, 117–135.

- Isid.*, *Vir. ill.* = *Isidor: De viris illustribus*. PL 83, 1081–1106.
- Leo, Ep.* = *S. Leonis Magni epistulae contra Eutychis haeresim*. Ed. C. Silva-Tarouca. Series theologica 15,20. Rome, 1934–1935.
- Mal.* = *Ioannis Malalae Chronographia*. Ed. J. Thum. Corpus Fontium Historiae Byzantinae 35. Berlin-New York, 2000.
- Marc. Com., Chr.* = *Marcellini v. c. comitis chronicon*. In: MGH AA XI., CM 2. Ed. Th. Mommsen. Berlin, 1894, 37–108.
- Proc., B. Goth. et B. Vand.* = *Procopius: Bellum Gothicum et Bellum vandalicum. Opera omnia*. Ed. J. Haury. Leipzig, 1962 (Munich, 2001).
- Prosp., Chr.* = *Prosperi Tironis epitoma chronicon*. In: MGH AA IX., CM 1. Ed. Th. Mommsen. Berlin, 1892, 341–485.
- Th. Lec., E.* = *Theodorus Lector: Epitome historiae tripartitae*. PG 86a, 158–165.
- Theoph.* = *Theophanes: Chronicon*. PG 108, 55–1009.
- Vict. Aquit., Chr. Pasch.* = *Victorii Aquitani cursus Paschalis annorum DXXXII*. In: MGH AA IX., CM 1. Ed. Th. Mommsen. Berlin, 1892, 667–735.
- Vict. Tunn., Chr.* = *Victoris Tonnennensis episcopi chronica*. In: MGH AA XI., CM 2. Ed. Th. Mommsen. Berlin, 1894, 163–206.
- Vict. Vit.* = *Victoris Vitensis Historia persecutionis Africanae provinciae sub Geiserico et Hunirico regibus Wandalorum*. In: MGH AA III/1. Ed. K. Halm. Berlin, 1879.

Rövidítések:

- ACO* = *Acta Conciliorum Oecumenicorum iussu atque mandato Societatis Scientiarum Argentoratensis*. Ed. E. Schwartz, cont. J. Straub. Berlin, 1914–1984.
- MGH AA CM* = *Monumenta Germaniae Historica, Auctores Antiquissimi* IX.; XI.; XIII.; *Chronica minora* IV–VII saec. 1.; 2.; 3. Ed. Th. Mommsen. Berlin, 1892; 1894; 1898 (Munich, 1981).
- PG* = *Patrologiae Graecae cursus completus*. Vols. 161. Ed. J. P. Migne. Paris, 1857–1866.
- PL* = *Patrologiae Latinae cursus completus*, Vols. 121. Ed. J. P. Migne. Paris, 1844–1865.

BIBLIOGRÁFIA

- Adriányi G.: *Az egyháztörténet kézikönyve*. Szent István kézikönyvek 5. Budapest, 2001.
- Artner E.: *Ókeresztény egyház- és dogmatörténet I*. Budapest, 1946.
- Baán I.: *Justinianus császár teológiája*. Varia Byzantina II. Budapest, 1997.
- Bréhier, L.: *Bizánc tündöklése és hanyatlása*. Ford. Baán I. Varia Byzantina I. Budapest, 1999.
- Brown, P.: *Az európai kereszténység kialakulása*. Ford. Pálosfalvi T. Budapest, 1999.
- Cameron, A.: *Byzantine Africa: The Literary Evidence*. In: Excavations at Carthage 7, 29–62. Ann Arbor, 1982.
- Canisius, H. (ed.): *Chronicon Victoris episcopi Tunnunensis. Chronicon Ioannis Biclarensis, episcopi Gerundensis. Legatio Luitprandi episcopi Cremomensis. Synodus Bavarica, sub Tassilone Bavariae duce*. Ingolstadt, 1600.
- Capizzi, C.: *L'imperatore Anastasio I (491–518). Studio sulla sua vita, la sua opera e la sua personalità*. Rome, 1969.
- Chadwick, H.: *A korai egyház*. Ford. Ertsey K.–Tornai Sz. Budapest, 2003.
- Chazelle, C.–Cubitt, C. (eds.): *Crisis of the Oikoumene: The Three Chapters And the Failed Quest for Unity in the Sixth-century Mediterranean*. Turnhout, 2007.
- Clover, F. M.: *Felix Carthago*. In: DOP 40, 1986, 10–15.
- Courtois, C.: *Les Vandales et l'Afrique*. Paris, 1955.
- Croke, B.–Emmett, A. M. (eds.): *History and Historians in Late Antiquity*. Sydney, 1983.
- Croke, B.: *Christian Chronicles and Byzantine History, Fifth-Sixth Centuries*. Aldershot, 1992.
- Diós I. (ed.): *A szentek élete*. Budapest, 2002.
- Draguet, R.: *La christologie d'Eutychès d'après les Actes du synode de Flavien*. In: Byzantion 6, 1931, 441–457.
- Emmi, B.: *Leone ed Eutiche*. In: Angelicum 29, 1952, 3–42.
- Frend, W. H. C.: *The Rise of the Monophysite Movement. Chapters in the History of the Church in the Fifth and Sixth Centuries*. Cambridge, 1972.
- Frenyó Z.: *Krisztológiai és antropológiai kérdések az ókeresztény gondolkodásban*. Budapest, 2002.
- Gárdonyi M.: *Bevezetés a katolikus egyház történetébe*. Budapest, 2006.
- Grant, M.: *Róma császárai*. Ford. Borhy L. Budapest, 1996.

- Grillmeier, A.–Bacht, H. (eds.): *Das Konzil von Chalkedon: Geschichte und Gegenwart*. Vols. 3. Würzburg, 1950–1954.
- Hansen, G. C.: *Theodoros Anagnostes. Kirchengeschichte*. Berlin, 1971.
- Hartmann, C. C. (ed.): *Victor Tunnunensis, Iohannes Biclarensis: Chronicon cum reliquiis ex Consularibus Caesaraugustanis Chronicon*. CCSL 173A. Turnhout, 2002.
- Hefele, C.-J.: *Histoire des conciles d'après les documents originaux*. Vols. 11. Paris, 1907–1952.
- Heussi, K.: *Az egyháztörténet kézikönyve*. Ford. Magyar I. Budapest, 2000.
- Hunger, H.: *Die hochsprachliche profane Literatur der Byzantiner I*. München, 1978.
- Hussey, J. M. (ed.): *Cambridge Medieval History. IV: The Byzantine Empire*. Cambridge, 1966–1967.
- Jedin, H.: *A zsinatok története*. Ford. Víz L. Budapest, 1998.
- Lapeyre, G. G.: *L'ancienne église de Carthage. Études et Documents*. Paris, 1932.
- Leclercq, H.: *L'Afrique chrétienne*. Vols. 2. Paris, 1904.
- Maier, J.-L.: *L'épiscopat de l'Afrique romaine, vandale et byzantine*. Bibliotheca Helvetica Romana 11. Rome, 1973.
- Martindale, J. R.: *The Prosopography of the Later Roman Empire II–III*. Cambridge, 1980–1992.
- Marton J.: *A keresztény ókor*. Marosvásárhely, 2004.
- Meyendorff, J.: *Birodalmi egység és keresztény szakadások*. Ford. Utry G. Varia Byzantina IV. Budapest, 2001.
- Meyendorff, J.: *Krisztus az ortodox teológiában*. Ford. Imrényi T. et al. Budapest, 2003.
- Muhlberger, S.: *Prosper's Epitoma Chronicon: Was There an Edition of 443?* In: ChP 81, 1986, 240–244.
- Orosz I. (ed.): *Európa a korai középkorban. (3–11. század)*. Debrecen, 1999.
- Ostrogorsky, G.: *A bizánci állam története*. Ford. Magyar I. et al. Budapest, 2003.
- Papencordt, F.: *Geschichte der Wandalischen Herrschaft in Afrika*. Berlin, 1837.
- Placanica, A.: *Da Cartagine a Bisanzio: per la biografia di Vittore Tunnunense*. In: Vetera Christianorum 26/2. Bari, 1989, 327–336.
- Placanica, A.: *De epistola Vigilio supposita*. In: Latinitas 38, 1990.
- Placanica, A.: *Vittore da Tunnuna: Chronica. Chiesa e Impero nell'età di Giustiniano*. Firenze, 1997.

- Runciman, S.: *A bizánci teokrácia. Bizánci stílus és civilizáció*. Ford. Bánki V. Budapest, 2007.
- Schmidt, L.: *Histoire des Vandales*. Paris, 1953.
- Schnitzler, Th.: *Im Kampfe um Chalcedon. Geschichte und Inhalt des Codex Encyclius von 458*. Roma, 1938.
- Simonetti, M.: *La produzione letteraria latina fra Romani e barbari (sec. V–VIII)*. Roma, 1986.
- Stein, E.: *Histoire du Bas-Empire*. Vols. 2. Paris, 1949.
- Szántó K.: *A katolikus egyház története*. Vols. 3. Budapest, 1983–1987.
- Széll G.: Az 5–6. századi világkrónikák forrásai. In: *Enumeratio*. Eds. Jutai P.–Tóth I. Budapest, 2008, 38–43.
- Teillet, S.: *Des Goths à la nation Gothique*. Paris, 1984.
- Thompson, E. A.: *Romans and Barbarians. The Decline of the Western Empire*. Madison, 1982.
- Török J.: *Egyetemes egyháztörténelem I*. Budapest, 1999.
- Vanyó L.: *Az ókeresztény egyház és irodalma*. Budapest, 1980.
- Vanyó L.: *Az ókeresztény egyház irodalma. II: A 4–8. század*. Budapest, 2007.
- Vanyó L.: *Bevezetés az ókeresztény kor dogmatörténetébe*. Budapest, 1998.
- Vanyó L.: *Ókeresztény írók lexikona*. Budapest, 2004.

GÁBOR SZÉLL
The Chronicle of Victor Tunnunensis

The Chronicle of Victor is the most important remaining Latin originated source of the ecclesiastical history from the fifth and sixth centuries. It gives us an account on the changes of the significant Christological arguments so we can continuously monitor the stages of the contention against the Monophysites and the condemnation of the Three Chapters. Victor also gives us a short summary of the history of the North African Vandals, and tells us the list of the five Patriarchates leaders. With his real life stories and adventurous accounts tries to persuade the reader to always stand up for the Catholic doctrines.

In the introduction I summarize what we know about the life of the bishop of Tunnuna and the conditions of his Chronicle writing. Since Victor wrote the Chronicle as a continuation of Prosper's Epitome, I study the place of the Chronicle in the ranks of the contemporary Chronicles. I review what significant sources he used during his writing, comparing to other accounts of historical works.

This is the first Hungarian translation of the Victor's Chronicle. My primary source was the edition of Placanica (1997), who added some points to the corrections of Mommsen (1894). The annotation can help the comprehension of the text and the historical or ecclesiastical connections. The military and political positions, the personal and geographical names remained mostly in the prime Latin forms. I discussed the correct regnal years of the Roman and Byzantine emperors, the bishops and the kings of the Vandals mentioned by Victor in the special chronological lists. The identification of the less well known geographical names is supported by a geographical register.